

13. Oidhreacht Chultúrtha

13.1 Réamhrá

Mar a leagtar amach i gCaibidil 1 den TMTT nuashonraithe seo, is nuashonrú é seo ar Chaibidil 13 den TMTT a cuireadh faoi bhráid an Bhoird Pleanála i mí Dheireadh Fómhair 2018 mar chuid den iarratas ar cheadú don N6 GCRR atá beartaithe de bhun Alt 51 d'Acht na mBóithre, 1993 (arna leasú). Is cuid den fhreagairt í ar an iarraidh a rinne an Bord Pleanála ar fhaisnéis bhreise i mí na Nollag 2023 tráth ar iarr siad ar Chomhairle Cathrach na Gaillimhe an *“Tuarascáil ar an Measúnacht Tionchair Timpeallachta a Nuashonrú”*. Sa chaibidil seo cuirtear i láthair breithmheas ar an Tionscadal faoin gceannnteideal Oidhreacht Chultúrtha, ar a dtugtaí an measúnú ar Oidhreacht seandálaíochta, ailtireachta agus chultúrtha roimhe seo in TMTT 2018. De réir Threoirlínte TII um Oidhreacht Chultúrtha a foilsíodh in 2024, folaíonn an téarma ‘Oidhreacht Chultúrtha’ oidhreacht seandálaíochta, ailtireachta agus chultúrtha. I gcás ina ndearnadh aon athruithe agus/nó nuashonrú ar an measúnacht ó TMTT 2018 i leith, leagtar iad sin amach sa chaibidil nuashonraithe seo.

Ar dtús leagtar amach sa chaibidil seo an mhodheolaíocht a úsáideadh chun an breithmheas a dhéanamh (Cuid 13.2), déantar cur síos ar thimpeallacht glactha na hOidhreachta Cultúrtha (Cuid 13.3), agus déantar achoimre ar phríomhthréithe an Tionscadail a bhaineann leis an Oidhreacht Chultúrtha (Cuid 13.4). Tugtar tuairisc ar an measúnú ar éifeachtaí an Tionscadail ar an Oidhreacht Chultúrtha (Cuid 13.5), tá bearta molta chun na tionchair seo a mhaolú (Cuid 13.6) agus déantar cur síos ar thionchair iarmharacha (Cuid 13.7) agus ar thionchair charnacha (Cuid 13.8). Críochnaíonn an chaibidil le hachóimre (Cuid 13.9) agus rannán tagartha (Cuid 13.10).

Sa chaibidil seo úsáideadh an fhaisnéis a bailíodh le linn na staidéar ar shrianta agus roghnuithe bealaí don N6 GCRR atá beartaithe, le linn na staidéar lenar múnlaíodh TMTT 2018, don Fhreagairt ar an Iarraidh ar Fhaisnéis Bhreise in 2019 agus don éisteacht ó bhéal in 2020, chomh maith le sonraí a bailíodh le linn cuairteanna suímh a rinneadh in 2023 agus 2024 chun eolas a thabhairt don mheasúnú tionchair ar an Oidhreacht Chultúrtha don TMTT nuashonraithe seo. Scrúdaíodh le Codanna 4.11, 6.5.6 agus 7.6.6 den Tuarascáil um Roghnú Bealaí don N6 GCRR atá molta na srianta seandálaíochta, ailtireachta agus oidhreachta cultúrtha laistigh de limistéar staidéir na scéime agus rinne siad comparáid idir na tionchair seandálaíochta, ailtireachta agus oidhreachta cultúrtha a d'fhéadfadh a bheith ag na roghanna bealaigh faoi seach. Chuidigh na codanna seo den Tuarascáil ar Roghnú Bealaí le dearadh an N6GCRR atá beartaithe, ar chuid ollmhór é den Tionscadal ar a ndéantar breithmheas sa chaibidil seo.

Baineann na príomhathruithe leis an gcaibidil ó TMTT 2018 leis an méid seo a leanas a nuashonrú:

- an tuairisc ar an timpeallacht ghlactha chun aon láithreáin nó struchtúir bhreise a cuireadh leis an Taifead ar Shéadchomharthaí agus Áiteanna, an Taifead ar Struchtúir Chosanta agus tochairtí seandálaíochta roimhe seo a chur san áireamh
- modheolaíochtaí measúnaithe chun na *‘Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects’*, 2024, TII a chur san áireamh
- Agusíní A.13.1 go A.13.11 chun athruithe nó breisithe ar láithreáin agus struchtúir atá liostaithe sna fardail éagsúla a chur san áireamh.
- Fíoracha 13.1.1 go 13.1.15 chun láithreáin agus struchtúir bhreise a léiriú
- an chaibidil chun na pointí a tarraingíodh anuas ón Achoimre Fianaise a cuireadh i láthair an Bhoird Pleanála (ABP) ag an éisteacht ó bhéal in 2020 agus ó Thuarascáil Chigire ABP dar dáta Meitheamh 2021 a chur san áireamh
- an mheasúnacht tionchair chun Treoir 2024 TII agus aon láithreáin nuachta nó struchtúir a taifeadadh sna fardail éagsúla a chur san áireamh

13.2 Modheolaíocht

13.2.1 Réamhrá

De réir Threoirlínte TII Oidhreacht Chultúrtha (2024, 88) cinneann an staidéar seo, chomh fada agus a d'fhéadfadh a bheith i gceist go réasúnta ó thaifid atá ann cheana féin agus ó mhodhanna cuí eile staidéir, nádúr na hacmhainne Oidhreacht Cultúrtha laistigh de lorg an Tionscadail agus ina chónagaracht. Mínítear measúnú deisce mar chlár staidéir ar an gcomhshaol stairiúil laistigh de limistéar nó láithreán ar leith, a théann i ngleic le taighde comhaontaithe agus/nó cuspóirí caomhnaithe. Déantar anailís ar fhaisnéis i scríbhinn agus ar fhaisnéis ghrafach, fhótagrafach agus leictreonach chun na sócmhainní dóchúlacha oidhreacht a aithint, chomh maith leis an méid suime agus tábhachta a bhaineann leo agus tréithe na timpeallachta glactha a aithint, lena n-áirítear suíomhanna na sócmhainní oidhreacht (CIfA¹ 2020). Seo a leanas na pointí uaidh sin:

- Cinneadh maidir le láithreach na suíomhanna Oidhreacht Cultúrtha atá ar eolas a d'fhéadfaí teacht faoi thionchar an Tionscadail
- Measúnú ar an dóchúlacht go n-aimseofaí suíomhanna Oidhreacht Cultúrtha neamhthairfeadta roimhe seo laistigh de lorg an Tionscadail
- Cinneadh maidir leis an tionchar ar shuíomh na láithreán Oidhreacht Cultúrtha sa limistéar máguaird (an timpeallacht ghlactha)
- Bearta maolaithe a mholadh bunaithe ar thorthaí an taighde thuas

Rinneadh taighde don Tuarascáil TMTT 2018 in dhá chéim. Sa chéad chéim rinneadh suirbhé páipéir ar na foinsí uile seandálaíochta, ailtireachta, stairiúla agus cartagrafacha atá ar fáil. Is éard a bhí i gceist leis an dara céim den iniúchadh allamuigh ar lorg an Tionscadail agus a phurláin láithreach. Rinneadh athbhreithniú ar an suirbhé páipéir don TMTT nuashonraithe seo agus nuashonraíodh é nuair ba ghá agus tugadh faoi chuidirteanna suímh chun aon athruithe móra sa timpeallacht ghlactha a thabhairt faoi deara.

Is éard a bhí i gceist leis an staidéar ná mionscrúdú a dhéanamh ar thimpeallacht ghlactha an Tionscadail ó thaobh na hOidhreacht Cultúrtha de. Curtha san áireamh anseo bhí faisnéis ón Taifead ar Shéadchomharthaí agus Áiteanna do Chontae na Gaillimhe, ó Phleananna Forbartha an Chontae agus na Cathrach, ó chomhaid thopagrafacha Ard-Mhúsaem na hÉireann agus ó thaifid chartagrafacha agus dhoiciméadacha. Chuathas i gcomhairle freisin le grianghraif ón aer den timpeallacht ghlactha. Rinneadh iniúchtaí allamuigh feadh bhealach an Tionscadail i mí na Nollag 2015 agus i mí Iúil 2016, i mí Dheireadh Fómhair 2023 agus rinneadh ath-iniúchadh orthu i mí Iúil 2024, mar iarracht chun láithreach aon láithreán Oidhreacht Cultúrtha ar eolas a dheimhniú agus chun gnéithe, struchtúir agus fionnachtana iniompartha nár taifeadh roimhe seo a shainaithint laistigh de lorg an Tionscadail.

Sainítear an timpeallacht ghlactha mar limistéar a thomhaiseann c. 250m ón imeall (Teorainn na Measúnachta) an Tionscadail (Treoirlínte TII 2024, 42). Tógtar na toisí ó Theorainn na Measúnachta chuig fothraigh láithreáin nó struchtúir atá ina seasamh. San áit nach bhfuil aon fhothraigh ina seasamh, tógtar an tomhas chuig lár an láithreáin mar a thugtar le fios laistigh d'Fhíoracha 13.1.01 go 13.1.15.

13.2.2 Reachtaíocht agus Treoirlínte

Rinneadh an staidéar de réir an Chóid Chleachtais a comhaontaíodh idir Bonneagar Iompair Éireann (TII) agus an tAire Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán (an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht anois, DoHLGH); Treoirlínte EPA (2022 & 2017) agus na *Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects*, 2024, TII.

Chuathas i gcomhairle freisin leis an reachtaíocht, na caighdeáin agus na treoirlínte seo a leanas mar chuid den mheasúnú:

- Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930 go 2014 (arna leasú)

¹ Institiúid Chairte na Seandálaithe

- Achtanna um Pleanáil agus Forbairt 2000 go 2023 (arna leasú)
- An tAcht Oidhreachta, 1995, arna leasú
- Treoirleint maidir leis an bhfaisnéis a bheidh sna Tuarascálacha um Measúnacht Tionchair Timpeallachta, 2022, EPA
- Creat agus Prionsabail um Chosaint na hOidhreachta Seandálaíochta, 1999, (tráth dá raibh) An Roinn Ealaíon, Oidhreachta, Gaeltachta agus Oileán
- Acht na hOidhreachta Ailtireachta (Fardal Náisiúnta) agus na Séadchomharthaí Stairiúla (Forálacha Ilghnéitheacha), 2000 (arna leasú)
- Déanann Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1930, arna leasú le gníomhartha éagsúla lena n-áirítear, ach gan a bheith teoranta dóibh, Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1954, Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1987, Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1994 agus Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 2004 (le chéile Achtanna na Séadchomharthaí Náisiúnta), foráil chun séadchomharthaí náisiúnta, séadchomharthaí seandálaíochta agus réada seandálaíochta in Éirinn a chosaint agus a chaomhnú. Cuirtear na sonrúcháin reachtúla sin san áireamh sa chur síos ar an gcomhshaol i láthair na huaire sa chaibidil seo agus cuirtear san áireamh sa chaibidil na ceanglais reachtúla mhonatóireachta agus cheadúnaithe mar mhaolú
- D'achtaigh an tOireachtas an tAcht um Oidhrecht Stairiúil agus Seandálaíochta agus Forálacha Ilghnéitheacha 2023 (Acht 2023) go déanach in 2023 agus tá sé mar aidhm aige aghaidh a thabhairt ar raon saincheistanna struchtúracha laistigh d'Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta atá ann cheana, téarmaíocht a shimpliú, agus píosa reachtaíochta inrochtana amháin a sholáthar. Ag dáta scríofa na tuarascála seo, tá go leor alt d'Acht 2023 le tosú fós. Ní dhéanann na cinn sin a bhfuil tús curtha leo difear do mhodheolaíochtaí ná d'ábhar na caibidle seo. Níltear ag súil, nuair a chuirfear tús le codanna ábhartha den Acht, go leathnófar cosaint reachtúil chuig aon ghabhdóirí ionchasacha seachas iad siúd a breithníodh cheana sa chaibidil seo dá bharr. Sainithnítear sa chaibidil cheana mar mhaolú na himscrúduithe a bhfuil ceanglais cheadúnaithe acu, a thiofadh i bhfeidhm nuair a chuirfear tús le hAcht 2023. Dá réir sin, ní dócha go n-athrófar na conclúidí nuashonraithe TMTT seo má chuirtear tús le hAcht 2023 go hiomlán agus an t-iarraitas ag dul tríd an bpróiseas pleanála

13.2.3 Foinsí Sonraí agus Comhairliúcháin

13.2.3.1 Comhairliúcháin

Chuathas i gcomhairle le roinnt comhlachtaí reachtúla agus deonacha chun léargas breise a fháil ar chúlra cultúrtha na timpeallachta glactha chun eolas a thabhairt do TMTT 2018 agus don TMTT nuashonraithe seo, mar a leanas:

- An Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreachta – Rannóg na Seirbhíse Oidhreachta, Séadchomharthaí Náisiúnta agus Réadmhaoine Stairiúla: Taifead Séadchomharthaí agus Áiteanna; Taifead Láithreán agus Séadchomharthaí; Bunachar Séadchomharthaí faoi Chúram Stáit; Orduithe Caomhnaithe; Clár Séadchomharthaí Stairiúla
- Ard-Mhúsaem na hÉireann, Rannán Seaniarsmaí na hÉireann: comhaid thopagrafacha na hÉireann
- Fardal Náisiúnta Oidhrecht Ailtireachta: Contae na Gaillimhe
- Comhairle Cathrach na Gaillimhe agus Comhairle Chontae na Gaillimhe: An Rannóg Pleanála
- Timpeallacht ghlacla agus Bailiú Sonraí Bonnline

13.2.3.2 Suirbhé Páipéir

Rinneadh iniúchadh ar na foinsí seo a leanas agus rinneadh liosta de na limistéir ina bhféadfadh Oidhrecht Chultúrtha a bheith ann:

- Taifead Séadchomharthaí agus Áiteanna i gContae na Gaillimhe

- Taifead Láithreán agus Séadchomharthaí i gContae na Gaillimhe
- Bunachar Séadchomharthaí faoi Chúram Stáit
- Orduithe Caomhnaithe
- Clár Séadchomharthaí Stairiúla
- Comhaid thopagrafacha Ard-Mhúsaem na hÉireann
- Foinsí cartagrafacha agus i scríbhinn a bhaineann leis an limistéar staidéir
- Plean Forbartha Chontae na Gaillimhe (2022–2028)
- Plean Forbartha Chathair na Gaillimhe (2023–2029)
- Plean Oidhreacht Chathair na Gaillimhe (2024–2029)
- Fardal Náisiúnta Oidhreacht Ailtireachta Chontae na Gaillimhe (Suirbhé Ailtireachta agus Gairdíní)
- Aerfótagraif
- Feasachán Tochailtí (1970–2025)
- Anailís Logainmneacha
- Liosta Ionadaíoch d'Oidhreacht Chultúrtha Doláimhsithe na Daonnachta (UNESCO)

Forálann an **Taifead ar Shéadchomharthaí agus Áiteanna (RMP)** Alt 12(1) d'Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1994 go ndéanfaidh an tAire Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán (an tAire Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht anois) taifead ar shéadchomharthaí agus áiteanna (RMP) a bhunú agus a chothabháil i gcás inar eol go bhfuil séadchomharthaí den sórt sin ann. Sa taifead tá liosta de na séadchomharthaí agus na háiteanna ábhartha chomh maith le léarscáileanna a thaispeánann gach séadchomhartha agus gach áit ábhartha i ngach contae sa Stát. Faoi Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta tugtar cosaint reachtúil do na láithreáin atá san áireamh sa Taifead ar Shéadchomharthaí agus Áiteanna. Sa bhreithmheas seo tagraítear do na séadchomharthaí taifeadta mar Láithreáin Oidhreacht Seandálaíochta (láithreáin AH).

Sa **Taifead ar Láithreáin agus Séadchomharthaí (SMR)** tá fianaise dhoiciméadach agus taifid d'iniúchtaí allamuigh ar na láithreáin seandálaíochta agus na séadchomharthaí uile atá ar eolas. Tá faisnéis bailithe freisin faoi láithreáin seandálaíochta agus faoi shéadchomharthaí, nach bhfuil a suíomh beacht ar eolas e.g. sna cásanna sin nach ndéantar ach cineál láithreáin agus baile fearainn a thaifeadadh. I Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta aithnítear na láithreáin seo mar 'láithreáin neamhshuite' agus ní féidir cosaint reachtúil a thabhairt dóibh. De bharr seo fágfar ar lár iad as an Taifead Séadchomharthaí agus Áiteanna. Tá láithreáin SMR liostaithe freisin ar shuíomh gréasáin arna chothabháil ag an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht (DoHLGH) – www.archaeology.ie. Tagraítear do gach Séadchomhartha Taifeadta mar Oidhreacht Seandálaíochta (suíomhanna AH) laistigh den mheasúnú seo.

Ba cheart a thabhairt faoi deara go bhfuil leasuithe don RMP agus don SMR beartaithe; liostálfar roinnt láithreán mar 'iomarcach' agus molfar iad a bhaint den taifead agus molfar láithreáin eile a aimsíodh as an nua a chur ar an taifead. Tá cuid de na láithreáin taifeadta laistigh de thimpeallacht ghhlactha na forbartha bóthair atá beartaithe sa chatagóir seo. Toisc go bhfuil na leasuithe fós le déanamh, tá na láithreáin RMP/SMR ar fad ar liosta na láithreán AH sa mheasúnú seo agus tugtar na sonraí ábhartha maidir le nádúr agus fairsinge gach láithreáin.

Is é atá i gceist leis an **mBunachar Sonraí de Shéadchomharthaí Náisiúnta i gCúram an Stáit** ná liosta de na Séadchomharthaí Náisiúnta ar fad atá faoi choimirce nó faoi úinéireacht an Stáit. Tugtar uimhir Séadchomhartha Náisiúnta do gach ceann agus déantar tuairisc ghearr air, cé acu faoi choimirce nó i seilbh an stáit é.

Tugtar cosaint reachtúil do gach Séadchomhartha Náisiúnta agus déantar tuairisc air mar 'séadchomhartha no iarsma séadchomhartha gur fíú don náisiún é a bhuan-choimeád toisc a shuimiúla atá sé maidir le cúrsaí staire, ailtireachta, réaloidis, ealaíon, no ársaíochta' (Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta, 1930, Alt 2).

Is féidir leis an Aire DoHLGH Séadchomharthaí Náisiúnta a fháil trí chomhaontú nó trí ordú chun iad a thógáil go héigeantach. Is féidir leis an Stát nó leis an Údarás Áitiúil aon Séadchomhartha Náisiúnta a ghlacadh faoi choimirce (ach amháin áitribh). Is féidir le húinéirí Shéadchomharthaí Náisiúnta (ach amháin áitribh) an tAire nó an tÚdarás Áitiúil a cheapadh mar chaomhnóir an tséadchomhartha má chomhaontaíonn an Stát nó an tÚdarás Áitiúil. Nuair atá an láithreán i seilbh nó faoi choimirce an Stáit, ní fhéadtar cur isteach air gan cead i scríbhinn ón Aire. Níl aon Séadchomhartha Náisiúnta suite laistigh de lorg an Tionscadail ná sa timpeallacht ghlactha.

Is féidir **Liosta Orduithe Caomhnaithe** agus/nó Orduithe Caomhnaithe Sealadacha a shannadh do láithreán nó láithreáin a mheastar a bheith i mbaol díobhála nó scriosta. Dáiltear na horduithe faoi Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta, 1930. Tá sé neamhdhleathach cur isteach ar láithreán atá faoi Ordú Caomhnaithe. Is féidir Orduithe Caomhnaithe Sealadacha a shannadh faoi Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta, 1954. Tá an fheidhm chéanna acu is atá ag Ordú Caomhnaithe ach tá teorainn ama sé mhí leo, ina dhiaidh sin ní mór athbhreithniú a dhéanamh ar an gcás. Ní féidir obair a dhéanamh ar láithreáin nó i gcóngaracht láithreán atá faoi Orduithe Caomhnaithe ach amháin le cead i scríbhinn, agus de rogha an Aire (DoCHG). Tá ceithre láithreán ina bhfuil Orduithe Caomhnaithe laistigh de thimpeallacht ghlactha an Tionscadail atá á measúnú. Sa mheasúnú seo tagraítear dóibh mar Láithreáin Oidhreacht Seandálaíochta (láithreáin AH).

Bunaíodh **Clár na Séadchomharthaí Stairiúla** faoi Alt 5 d'Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta (Leasú) 1987 agus ceanglaítear ar an Aire taifead den sórt sin a bhunú agus a chothabháil. Faoi leasú ar Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta 1987, tugtar cosaint reachtúil do shéadchomharthaí stairiúla agus do láithreáin seandálaíochta atá sa chlár. Sa chlár chomh maith tá láithreáin atá faoi Orduithe Caomhnaithe agus faoi Orduithe Caomhnaithe Sealadacha. Tá na séadchomharthaí cláraithe uile sa Taifead Séadchomharthaí agus Áiteanna.

Léiríonn **Comhaid thopagrafacha Ard-Mhúsaem na hÉireann** an chartlann náisiúnta de gach fionnachtana aitheanta a thaifeadann an tArd-Mhúsaem. Baineann an chartlann seo go príomha le déantáin ach déantar tagairt freisin do shéadchomharthaí agus do thaifid uathúla ar thochailtí roimhe. Maidir leis na háiteanna ina n-aimsítear déantáin, is foinsí tábhachtacha eolais iad maidir le láithreáin shuntasacha seandálaíochta a aimsiú.

Tá **foinsí tábhachtacha cartagrafacha** chun teacht ar an bhforbairt atá déanta ar úsáid talún laistigh de limistéar an Tionscadal agus sa timpeallacht ghlactha. Chomh maith leis sin cuirtear faisnéis thopagrafach thábhachtach ar fáil maidir le limistéir a d'fhéadfadh a bheith tábhachtach ó thaobh na seandálaíochta de agus cuirtear faisnéis ar fáil maidir le tógáil foirgneamh. Rinneadh anailís chartagrafach ar na léarscáileanna ábhartha chun aimhrialtachtaí topagrafacha nó struchtúir nach bhfuil sa tírdhreach a thuilleadh a aithint. Cuireadh iarthearainneacha agus teorainneacha reatha bhailte fearainn agus pharóistí san áireamh.

Liostaítear thíos na láithreáin uile a aithníodh san anailís chartagrafach agus a d'fhéadfadh fiúntas seandálaíochta nó oidhreacht ailtireachta a bheith ag baint leo mar láithreáin Oidhreacht Chultúrtha (CH) sa mheasúnú seo. Liostaítear teorainneacha na mbailte fearainn mar TB 1,2 srl. Sa mheasúnú seo déantar tagairt do na limistéir le fiúntas seandálaíochta (agus foinsí eile lena n-áirítear iniúchadh allamuigh) a aithníodh san anailís chartagrafach mar AAP.

Ar na foinsí cartagrafacha a ceadáíodh tá:

- Léarscáileanna stairiúla de chuid na Suirbhéireachta Ordanáis de Chontae na Gaillimhe (1841, 1895 – 1900, 1928 – 1929)

Ceadáíodh **foinsí doiciméadacha** chun faisnéis chúlraa a bhailiú ar an Oidhreacht Chultúrtha i dtimpeallacht ghlactha an Tionscadail.

Sna **Pleananna Forbartha** tá catalóg de na Struchtúir atá faoi Chosaint, na Láithreáin Seandálaíochta agus na Limistéir Chaomhantais Ailtireachta i ngach contae. Scrúdáíodh Plean Forbartha Chontae na Gaillimhe (2022–2028), Plean Forbartha Chathair na Gaillimhe (2023–2029) agus Dréachtphlean Oidhreachta Chathair na Gaillimhe (2024–2029) mar chuid den mheasúnú seo. Sa mheasúnú seo déantar tagairt do na struchtúir atá faoi chosaint mar láithreáin Oidhreacht Thógtha (BH). Níl aon Limistéir Chaomhantais Ailtireachta suite laistigh de thimpeallacht ghlactha an Tionscadail.

Tionscnamh stáit atá i **bhFardal Náisiúnta na hOidhreachta Ailtireachta (NIAH)** faoi riarachán an DoHLGH a bhfuil sé de chúram air taifead náisiúnta a thiomsú de struchtúir atá suntasach go háitiúil, go réigiúnach, go náisiúnta agus go hidirnáisiúnta, a sholáthraíonn treoir do chomhairlí contae ina dhiaidh sin maidir leis na struchtúir ba chóir a liostú laistigh den Taifead ar Struchtúir Chosanta. Rinne an NIAH suirbhé deascbhunaithe ar ghairdíní stairiúla, lena n-áirítear diméinte a thimpeallaíonn tithe móra. Sa mheasúnú seo déantar tagairt do na struchtúir atá in NIAH mar láithreáin Oidhreachta Thógtha (BH).

Cé gur baineadh úsáid as Suirbhé Gairdíní an NIAH mar chuid den mheasúnú seo rinneadh é seo i gcomhar le mionanailís ar an gcéad eagrán de léarscáileanna OS agus iniúchadh allamuigh, chun na tírdhreacha deartha (DL) ar fad atá laistigh de thimpeallacht ghlactha an Tionscadail a aithint.

Is foinse eolais tábhachtach é an **clúdach aerfótagrafach** maidir le suíomh beacht agus fairsinge na láithreán. Tugtar eolas freisin ar an tír-raon agus ar an bhfiúntas seandálaíochta a d'fhéadfaí a bheith ann. Sa mheasúnú seo scrúdaíodh aerfótagraif OS (1995, 1996, 2000, 2001, 2005, 2006, 2013), clúdach Google Earth (2003-2024) agus léarscáileanna Bing. Tá na láithreáin a aithníodh sa mheasúnú cartagrafach agus sa mheasúnú aerfótagrafach aitheanta mar láithreáin Oidhreachta Chultúrtha (CH) sa mheasúnú seo. Déantar tagairt do na Limistéir le Fiúntas Seandálaíochta a aithníodh san anailís, mar AAP sa mheasúnú seo.

Cuireadh foilseachán achomair-**Bunrán Tochailtí**- ar fáil gach bliain ón mbliain 1970. Déantar achoimre ann ar gach tochailt seandálaíochta a rinneadh in Éirinn le linn na bliana sin chomh fada leis an mbliain 2010. On mbliain 1987 rinne Isabel Bennett eagarthóireacht ar an mbullaitín. Tá an fhaisnéis seo ar fáil ar líne freisin (www.excavations.ie) ó 1970 – 2025. Bíonn an t-eolas seo ríthábhachtach nuair a bhítear ag scrúdú ábhar seandálaíochta limistéir ar bith, nach bhfuil taifead air i gcomhaid SMR agus RMP.

Tá **Logainmneacha** tábhachtach chun seandálaíocht, stair agus oidhreachta chultúrtha limistéir a thuiscint. Is féidir logainmneacha a bheith in úsáid ar feadh na nglúnta agus i gcásanna áirithe léiríodh go dtéann siad i bhfad siar sa stair. Is iad na príomhthagairtí atá ann chun anailís a dhéanamh ar logainmneacha ná *Irish Local Names Explained* le P.W Joyce (1870) agus Bunachar Logainmneacha na hÉireann (loganim.ie).

Déanann UNESCO an **Liosta Ionadaíoch d'Oidhreachta Chultúrtha Doláimhsithe na Daonnachta** a chothabháil agus tagann coiste le chéile go bliantúil chun ainmniúcháin ó stáit éagsúla a luacháil, áit a ndéantar athbhreithniú ar chleachtais oidhreachta cultúrtha sonraithe. Ó 2017 i leith tá cúig chleachtas curtha leis an liosta ag Éirinn, lena n-áirítear an phiobaireacht Uilleann (2017), an Iománaíocht (2018), an chruitireacht Éireannach (2019) agus an tSeabhcóireacht (2021). Sainmhínítear an t-ábhar breise is déanaí (2024) mar 'Ealaín na tógála cloiche tirime, eolas agus teicnící'. Tá an mhír is déanaí a cuireadh leis an liosta tábhachtach don Tionscadal, toisc gurb é an balla cloiche tirime an cineál teorann páirceanna is mó ar fud an Tionscadail agus laistigh den timpeallacht ghlactha. Ba chóir a thabhairt faoi deara go mbaineann an t-ainmniú oidhreachta cultúrtha ag UNESCO le cleachtas na tógála cloiche tirime, seachas leis na struchtúir féin.

13.2.3.3 Iniúchadh Allamuigh

Is gá iniúchadh allamuigh a dhéanamh chun fairsinge agus nádúr iarsmaí seandálaíochta agus ailtireachta a chinntiú. Chomh maith leis sin is féidir láithreáin nár aithníodh roimhe nó láithreáin a bhféadfadh fiúntas a bheith leo agus fiortha iniompartha a aithint trí bhreathnóireacht thopagrafaíoch agus trí eolas áitiúil.

Rinneadh an t-iniúchadh allamuigh ar an Oidhreachta Chultúrtha chun eolas a chur ar fáil do TMTT 2018 ón 30 Samhain go dtí an 04 Nollaig 2015 agus an 26 Iúil 2016. Rinneadh iniúchadh allamuigh mar fhreagairt ar aighneacht a rinne áitritheoirí i gceantar Mhionlaigh le linn na héisteachta ó bhéal in 2020. Tá cóip den tuarascáil inar leagadh amach torthaí na cigireachta seo san áireamh in Aguisín A.13.14. Rinneadh iniúchadh allamuigh eile don Tionscadal an 9 Deireadh Fómhair 2023 chun bonn eolais a chur leis an TMTT nuashonraithe seo. Bhí an timpeallacht ghlactha faoi réir ath-iniúchta an 23 Iúil 2024 arís chun bonn eolais a chur leis an TMTT nuashonraithe seo. An méid a bhí i gceist leis an iniúchadh allamuigh ná:

- Fairsinge agus staid na láithreán agus na struchtúir taifeadta a fhíorú (RMPanna/RPS/NIAH)
- Nótaí agus taifid a dhéanamh ar an gcineál tír-raoin agus ar úsáid na talún
- Ag tabhairt faoi deara agus ag taifeadadh láithreachta gnéithe nach raibh aitheanta roimhe seo a mbaineann tábhacht Oidhreachta Cultúrtha leo

- Iniúchadh ó amharc a dhéanamh ar aimhrialtachtaí amhrasta sa tírdhreach chun a chinntiú an de bhunús antropaigineach iad nó an bhfuil tábhacht seandálaíochta, ailtireachta nó oidhreacht chultúrtha ag baint leo

13.2.3.4 Suirbhé Geoifisiceach

Úsáidtear suirbhé geoifisiceach chun ‘léarscáileanna’ de ghnéithe seandálaíochta faoi dhromchla a chruthú. Is cuid neamh-iniompartha den taifead seandálaíochta iad gnéithe, bíodh iarsmaí de struchtúir sheasta nó rianta de ghníomhaíochtaí daonna fágtha san ithir. Is féidir gnéithe adhlactha a bhrath le gléasanna geoifisiceacha nuair a bhíonn difríocht intomhaiste idir tréithe leictreacha agus maighnéadacha na ngnéithe agus an timpeallacht. I gcásanna áirithe is féidir déantáin aonair, go háirithe miotal, a bhrath freisin. Nuair a dhéantar léamha go córasach déantar tacar sonraí ar féidir a úsáid mar léarscáil íomhánna. Is féidir torthaí suirbhé a úsáid mar threoir le haghaidh tochairle agus chun seandálaithe a chur ar an eolas maidir le patrúin sa chuid sin den láithreán nach bhfuil tochairle déanta ann. Níl suirbhé geoifisiceach ionrach ná scriosach, murab ionann is modhanna seandálaíochta eile.

Mar chuid den mheasúnú, rinneadh suirbhé i limistéar amháin a bhfuil fiúntas seandálaíochta ann, limistéar a aithníodh sa mheasúnú bonnlíne agus san iniúchadh allamuigh. Tá an limistéar seo suite laistigh de bhaile fearainn Pháirc na Sceach agus d’fhéadfadh fiúntas seandálaíochta a bheith ag baint le limistéar an tsuirbhé, lena n-áirítear limistéar gar do shéipéal agus reilig agus ardán neamhaitheanta sa tírdhreach.

Rinneadh an suirbhé geoifisiceach ag Earthsound Archaeological Geophysics thar ceann IAC Ltd do Chomhairle Chontae na Gaillimhe agus TII. Rinneadh an suirbhé ar an 17 agus 18 Samhain 2016 faoi cheadúnas 16R0190. Aithníodh roinnt díoga/teorainneacha féideartha le linn an tsuirbhé, chomh maith le láithreáin dóite nó tionsclaíochta níos lú. Tá an tuarascáil iomlán le fáil in Aguisín A.13.12.

13.2.4 Modheolaíocht na Meastóireachta Tionchair

Agus aird á tabhairt ar na treoirlínte nua a d’fhoilsigh TII in 2024, rinneadh modheolaíocht na meastóireachta tionchair a nuashonrú don chaibidil seo den TMTT nuashonraithe. Rinneadh measúnú ar shuntasacht na n-éifeachtaí féideartha trí úsáid a bhaint as cur chuige córasach, bunaithe ar thábhacht/luach na ngabhdóirí a aithint agus a n-íogaireacht do ghníomhaíocht an Tionscadail, mar aon le méid an tionchair atá tuartha. Tá sé seo i gcomhréir leis an gcur chuige atá leagtha amach sna *Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects* (TII 2024).

Is féidir le forbairtí réimse leathan tionchair a bheith acu ar láithreáin Oidhreachtacha Cultúrtha. Féadfaidh siad seo a bheith díreach, indíreach, dearfach nó diúltach:

- Tionchar Díreach – áit a bhfuil láithreán Oidhreachtacha Cultúrtha nó a shuíomh suite go fisiciúil laistigh de lorg an Tionscadail, rud a chiallóidh é a bhaint go hiomlán nó go páirteach. Is féidir tionchair dhíreacha a shainmhíniú freisin mar iad siúd atá inchurtha go díreach i leith an Tionscadail
- Tionchar Indíreach – tionchar a eascraíonn go hindíreach ón Tionscadal, a tharlaíonn go minic ar shiúl ón bhforbairt, nó mar gheall ar sheicheamh idirghaolta nó conair chasta
- Tionchar Dearfach – athrú a fheabhsaíonn nó a chuireann cáilíocht an láithreáin Oidhreachtacha Cultúrtha chun feabhais
- Tionchar Diúltach – athrú a laghdaíonn cáilíocht an láithreáin Oidhreachtacha Cultúrtha

13.2.4.1 Íogaireacht an Ghabhdóra

I gcás gach tionchair, sainaitnítear sa mheasúnú gabhdóirí atá íogair don tionchar sin agus cuireann sé cur chuige córasach i bhfeidhm chun conairí tionchair, méid agus leibhéal na n-éifeachtaí ar ghabhdóirí ar leith a thuiscint.

Soláthraítear na sainmhínte ar íogaireacht gabhdóirí chun críche an mheasúnaithe ar Oidhreacht Chultúrtha i Tábla 13.1. Tá sé seo bunaithe ar láithreach (nó easpa) cosanta reachtúla agus ar chinneadh an údair

Tábla 13.1 Critéir chun íogaireacht gabhdóra a chinneadh

Íogaireacht	Critéar
An-Ard	Láithreáin a bhfuil Tábhacht Idirnáisiúnta leo: Maoine Oidhreachta Domhanda UNESCO (lena n-áirítear liosta sealadach) Aon láithreán Oidhreachta Cultúrtha lena mbaineann Tábhacht Idirnáisiúnta ainmnithe Séadchomharthaí Náisiúnta Séadchomharthaí faoi réir Orduithe Caomhnaithe
Ard	RMP RMP atá beartaithe Taifead ar Struchtúir Chosanta (RPS) Limistéar Caomhantais Ailtireachta (ACA) Láithreáin Oidhreachta Cultúrtha UNESCO (gnéithe inláimhsithe gaolmhara amháin) Tírdhreacha diméine dea-chaomhnaithe Láithreáin seandálaíochta nár taifeadadh roimhe seo
Meanleibhéal	SMR Láithreáin atá liostaithe ar an NIAH (seasta) AAPanna sainaitheanta trí thaighde doiciméadach nó cartagrafach Dealbha/Leachtanna Cuimhneacháin/Foirgnimh nach bhfuil ar NIAH/RPS (bunaithe ar bhreithiúnas gairmiúil) Oidhrecht Chultúrtha Inláimhsithe Tírdhreacha diméine measartha dea-chaomhnaithe Teorainneacha na mbailte fearainn - seasta
Íseal	Tailte inar féidir go mbeadh tionchar ag suaithheadh roimhe seo ar an acmhainn seandálaíochta a d'fhéadfadh a bheith ann Dealbha/Leachtanna Cuimhneacháin/Foirgnimh nach bhfuil ar NIAH/RPS (bunaithe ar bhreithiúnas gairmiúil) Tírdhreacha diméine atá drochchaomhnaithe Teorainneacha na mBailte Fearainn - suíomh Taifead iomarcach
Ní fiú trácht air	Tírdhreach atá faoi réir imscrúduithe fairsinge seandálaíochta agus/nó forbairt fairsing SMR – Taifead amháin RMP atá beartaithe - tochailte NIAH – scartáilte Tírdhreacha diméine lánfhorbartha

13.2.4.2 Méid an Tionchair

Braitheann scála nó méid an tionchair fhéideartha (idir dhearfach agus dhiúltach) ar an méid agus a mhéid a bhféadfadh gníomhaíochtaí an Tionscadail an comhshaol a athrú, a athraíonn de ghnáth de réir chéim an tionscadail (i.e. tógáil, oibriú agus cothabháil agus díchoimisiúnú).

De réir Threoirlínte TII 2024, déantar cineál na dtionchar a chatagóiriú mar seo a leanas:

- Cineál tionchair/éifeachta (díreach, indíreach)
- Cáilíocht an tionchair/na héifeachta (i.e. dearfach, diúltach, ceann ar bith)
- Méid agus Comhthéacs an tionchair/na héifeachta (e.g. méid an limistéir/líon na láithreán a n-imrítear tionchar orthu; an gcloífidh an raon, an fad, nó an mhinicíocht leis na coinníollacha bunaithe (bunlíne) nó an mbeidh siad contrártha leo)
- Dóchúlacht tionchair/éifeachta (i.e. an dóchúlacht go dtarlóidh na héifeachtaí sainaitheanta)
- Fad an tionchair/na héifeachta (e.g. meandrach, gearr, sealadach, gearrthéarmach, meántéarmach, fadtéarmach, buan, inchúlaithe, etc.)

- Minicíocht tionchair/éifeachta (i.e. tarlóidh sé uair amháin, go hannamh, go laethúil, go míosúil, go seasta, etc.)

Taispeántar na critéir a úsáidtear chun na tionchair éagsúla a bhaineann leis an Tionscadal a mheas i Tábla 13.2. Sainmhíníodh na critéir i gcomaoin na *Guidelines on Information to be Contained in Environmental Impact Statements* (EPA 2022) agus na *Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects* (TII 2024).

Tábla 13.2 Critéir chun méid an tionchair a chinneadh

Tábhacht	Critéar
An-Ard	Athrú mór ar, nó caillteanas iomlán de, láithreán Oidhreachta Cultúrtha. Éifeachtaí is dócha a bheidh ann ar scála an-mhór; a mheastar a bheith buan agus do-athraithe.
Ard	Athrú suntasach nó fadtéarmach ar láithreán Oidhreachta Cultúrtha.
Meanleibhéal	Athrú measartha nó fadtéarmach thar limistéar srianta nó athrú measartha ar láithreán Oidhreachta Cultúrtha.
Íseal	Athrú beag, gearrthéarmach nó meántéarmach thar limistéar srianta nó mionathrú ar láithreán Oidhreachta Cultúrtha.
Ní fiú trácht air	Athrú do-airithe ar Ghabhdóir Oidhreachta Cultúrtha.

13.2.4.3 *Suntasacht na hÉifeachta*

Úsáidtear Maitrís Measúnachta Tionchair (IAM) chun suntasacht éifeachta a chinneadh. I dtéarmaí bunúsacha, ciallaíonn an tábhacht fhéideartha a bhíonn ag éifeacht feidhm d’íogaireacht an ghabhdóra agus méid an tionchair, mar a thaispeántar sna táblaí thuas.

Soláthraítear leis an maitrís creat le haghaidh measúnú comhsheasmhach agus trédhearcach ar na héifeachtaí tuartha cé go bhfuil sé tábhachtach a thabhairt faoi deara go bhfuil na measúnuithe bunaithe ar chur i bhfeidhm bhreithiúnas na saineolaithe. Taispeántar an mhaitrís measúnaithe i Tábla 13.3, de bhrí go dtugtar an sainmhíniú ar shuntasacht na n-éifeachtaí thíos (TII 2024, 70).

Tábla 13.3 Maitrís measúnachta tionchair chun suntasacht na héifeachta a chinneadh

Íogaireacht an Ghabhdóra	Méid an Tionchair				
	An-Ard	Ard	Meánmhéide	Íseal	Ní fiú trácht air
An-Ard	Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag
Ard	An-Suntasach	Suntasach	Suntasach - Measartha	Measartha - Beag	Neamhthábhachtach
Meánach	Suntasach	Suntasach - Measartha	Measartha	Beag	Do-airithe
Íseal	Measartha	Measartha - Beag	Beag	Neamhthábhachtach	Do-airithe
Ní fiú trácht air	Beag	Neamhthábhachtach	Do-airithe	Do-airithe	Do-airithe

Sainmhínithe ar Shuntasacht na hÉifeachta

- Trom: Éifeacht a scriosann Gabhdóir Oidhreachta Cultúrtha a bhfuil tábhacht ard nó an-ard ag baint leis.
- An-Suntasach: Éifeacht a athraíonn go mór an chuid is mó de ghné thábhachtach den láithreán Oidhreachta Cultúir de bharr a charachtair, a mhéid, a fhad nó a dhéine.
- Suntasach: Éifeacht a athraíonn gné thábhachtach den láithreán Oidhreachta Cultúrtha de bharr a charachtair, a mhéid, a fhad nó a dhéine.
- Measartha: Éifeacht a athraíonn carachtar an láithreáin Oidhreachta Cultúrtha ar bhealach atá ag teacht le treochtaí bonnlíne reatha agus atá ag teacht chun cinn.
- Beag: Éifeacht a chruthaíonn athruithe suntasacha ar charachtar an láithreáin Oidhreachta Cultúrtha gan cur isteach ar a thábhacht.

- Neamhshuntasach: Éifeacht a chruthaíonn athruithe suntasacha ar charachtar an láithreáin Oidhreachtachta Cultúrtha ach gan iarmhairtí suntasacha.
- Do-airithe: Éifeacht is féidir a thomhas ach nach mbaineann iarmhairtí suntasacha léi.

13.3 An Timpeallacht Ghlachtha

13.3.1 Torthaí agus Anailís

13.3.1.1 Ginearálta

Trasnaíonn an Tionscadal na barúntachtaí, paróistí agus bailte fearainn atá liostaithe i Tábla 13.4 thíos. Tugtar cúlra mionsonraithe seandálaíochta agus stairiúil in Aguisín A.13.1.

Tábla 13.4 Barúntachtaí, Paróistí agus Bailte Fearainn

Barúntacht	Paróiste	Bailte Fearainn
Gaillimh	Rathún	Na hAille, Baile na hAbhann Thoir, Páirc na Sceach, An Cheapach, An Chloch Scoilte, Na Foráí Maola Thoir, Na Foráí Maola Thiar, Baile an Cheantaigh, Mionchluain, An Baile Nua, Rathún, Troscaigh Thoir, Troscaigh Thiar, An Baile Ard Thiar, An Baile Ard Thoir, An Caorán, Leitreach, An Bealach, Barr na Crannaí, An Daingean Uachtair, An Daingean Íochtair
	San Nioclás	An Caisleán Gearr, Ceapach na Boirne, An Pháirc Mhór, Baile an Bhriotaigh
Gaillimh	Órán Mór	Baile an Dúlaigh, Mionlach, An Poll Caoin, Dabhach Uisce
Dún Coillín		An Bréanlochán, Cúil Each, An Garrán Thuaidh

13.3.1.2 Séadchomharthaí Taifeadta (láithreáin AH) laistigh den Timpeallacht Ghlachtha

Tá 52 láithreán Oidhreachtach Seandálaíochta (AH) san iomlán taifeadta laistigh de Theorainn Mheasúnaithe an Tionscadail (Tábla 13.5). Is é is cúis leis an méadú ó TMTT 2018 ná láithreáin nua a bheith curtha leis an taifead ó 2018 agus an méadú ar an limistéar atá san áireamh laistigh de Theorainn na Measúnachta ag Ráschúrsa na Gaillimhe don TMTT nuashonraithe seo. Tá athbhreithniú á dhéanamh faoi láthair ar an Taifead ar Láithreáin agus Séadchomharthaí (TLS) reatha agus ar an Taifead ar Shéadchomharthaí agus Áiteanna (TSÁ) agus tá roinnt athruithe a bhaineann le láithreáin áirithe sa Taifead molta ag an DoHLGH (www.archaeology.ie). Mar sin, tá seacht dtaifead iomarcacha san áireamh sna 52 láithreán, a bhainfear den Taifead ar deireadh thiar. Rinne an Roinn rangú ar na láithreáin sin mar láithreáin neamh-sheandálaíochta.

De réir TMTT 2018, moladh ocht láithreán a bhaint i ngeall ar chomh déanach is atá siad (AH 9, 10, 12, 17, 20, 27, 38, 39). Bainfear dhá láithreán den taifead mar níl siad ar marthain a thuilleadh mar baineadh as an tírdhreach iad de bharr cairéalachta (OS 18. 19). Bainfear dhá láithreán eile den taifead mar baineadh iad i ngeall ar fhorbairt nua-aimseartha (AH 30, 31). Léiríonn ceann de na láithreáin (AH 36) sraith de thulacha dóite réamhstairiúla dóchúla a tochlaíodh; níl sé beartaithe an iontráil seo a bhaint den Taifead.

Mar gheall ar Orduithe Caomhnaithe tá cosaint freisin ag ceithre láithreán taifeadta i mbaile fearainn Bhaile an Bhriotaigh agus mar sin tá tábhacht náisiúnta ag baint leo (AH 32 - 35).

I bPlean Forbartha Chathair na Gaillimhe (2023–2029) rangáítear deich láithreán as an 52 mar Struchtúir Chosanta. Mar sin tá cosaint reachtúil ag na láithreáin seo faoin Acht um Pleanáil agus Forbairt, 2000 arna leasú (AH 4, 15, 16, 22, 23, 25, 29, 33, 41, 50).

Tá tuairisc mionsonraithe ar gach láithreán AH san áireamh in Aguisín A.13.2 den TMTT nuashonraithe seo agus tá a suíomhanna léirithe i bhFíoracha 13.1.01 go 13.1.15.

Ó TMTT 2018, tá roinnt mionathruithe déanta ar chumraíocht na mbeart maolaithe molta i ndáil le hoibriú Ráschúrsa na Gaillimhe a bhaineann go sonrach le stáblaí faiche sealadacha a shuíomh ag Ráschúrsa na Gaillimhe, atá mar aon le hoibreacha eile ina ábhar d'iaratas pleanála ó Iontaobhas Choiste Rásaíochta na Gaillimhe ar cheadaigh Comhairle Cathrach na Gaillimhe é i mí na Nollag 2024, mar atá sonraithe i gCaibidil 5 den TMTT nuashonraithe seo. Mar thoradh air sin méadaíodh Teorainn na Measúnachta agus rinneadh mionathruithe ar an measúnú a shonraítear sa chaibidil seo.

Tábla 13.5 Láithreáin Oidhreacht Seandálaíochta (AH) atá suite laistigh den timpeallacht ghlaetha

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil
AH 1 ²	GA093-009	Na Forai Maola Thiar	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	0+500	9m soir	Níl tionchar
AH 2	GA082-077	Rathún	Ballán	6+850	0m	RMP
AH 3 ³	GA082-040	An Daingean Íochtair	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	8+350	57m soir ó dheas	Ceann ar bith
AH 4 ⁴	GA094-047	Rathún	Teach (Teach Rathúin) BH 18 chomh maith)	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 3+350	153m soir ó dheas	RMP
AH 5	GA094-056	Rathún	Gné Thírdhreach Deartha	Bóthar Ghort na Bró	61m siar ó dheas	RMP
AH 6	GA082-104	Páirc na Sceach	Imfhálú	9+100	195m siar ó thuaidh	RMP
AH 7 ⁵	GA082-032	An Daingean Íochtair	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	8+750	86m soir ó thuaidh	Níl tionchar
AH 8	GA082-039	An Daingean Íochtair	Lisín	8+850	60m soir ó thuaidh	RMP
AH 9 ⁶	GA082-087	Mionlach	Clachan	9+800	Díreach ó thuaidh den limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga. 573m siar ó thuaidh ón Tionscadal.	Ceann ar bith
AH 10 ⁷	GA082-041	An Daingean Íochtair	Tobar	8+650	173m soir-soir ó dheas	Níl tionchar
AH 11	GA082-033	An Daingean Íochtair	Feart	8+700	198m soir ó dheas	RMP
AH 12 ⁸	GA082-036	An Daingean Íochtair	Láthair Tí (Teach an Daingin)	9+150	90m siar ó thuaidh	RMP
AH 13	GA082-085	An Daingean Íochtair	Gné Thírdhreach Deartha	9+050	112m soir-soir ó dheas	RMP

² Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

³ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

⁴ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

⁵ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

⁶ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

⁷ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

⁸ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

(Nóta: amhail ón 12/11/24 níor tharla aon athrú ar an Taifead maidir le sceidil eisiaimh agus iniaimh)

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil
AH 14	GA082-038	An Daingean Íochtair	Gné Thírdhreach Deartha	9+150	37m ó dheas soir ó dheas	RMP
AH 15	GA082-037	An Daingean Íochtair	Teach samhraidh (BH 9 chomh maith)	9+300	24m soir-soir ó thuaidh	RMP
AH 16	GA082-064/001	Mionlach	Teach- 17ú haois, Caisleán, neamhrangaithe (BH10 chomh maith)	9+375	Gar don limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 140m siar ó thuaidh ón Tionscadal	RMP
AH 17 ⁹	GA082-100	Mionlach	Carnán réitigh	9+500	Laistigh den limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 167m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Ceann ar bith
AH 18 ¹⁰	GA082-031	Cúil Each	Imfhálú	11+350	0m	Ceann ar bith
AH 19 ¹¹	GA082-095	Cúil Each	Ráth	11+400	0m	Ceann ar bith
AH 20 ¹²	GA082-003	Baile an Dúlaigh	Cairéal	12+025	81m ó thuaidh	RMP
AH 21 ¹³	GA082-004	Baile an Dúlaigh	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	12+200	131m soir-soir ó thuaidh	Níl tionchar
AH 22	GA082-060	Mionlach	Gallán (BH 23 chomh maith)	9+850	68m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 530m siar ó thuaidh ón Tionscadal	RMP
AH 23	GA082-023	An Caisleán Gearr	Teach Pobail (suíomh) (BH 14 chomh maith)	13+075	80m ó thuaidh	RMP

⁹ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

¹⁰ Bainte amach trí chairéalú - Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

¹¹ Bainte amach trí chairéalú - Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

¹² Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

¹³ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil
AH 24 ¹⁴	GA082-026	An Caisleán Gearr	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	12+975	0m	Níl tionchar
AH 25	GA082-021	An Caisleán Gearr	Túrtheach (BH 13 chomh maith)	12+950	220m ó dheas	RMP
AH 26	GA082-022	An Caisleán Gearr	Lisín	13+500	71m siar ó thuaidh	RMP
AH 27 ¹⁵	GA082-072	An Pháirc Mhór	Cairéal	14+000	0m	Níl tionchar
AH 28	GA082-016	Baile an Bhriotaigh	Grúpa cloch aimhrialta	14+850	124m siar ó dheas ón N6 GCRR atá beartaithe agus díreach in aice leis na stáblaí sealadacha	RMP
AH 29	GA082-011/001-2	Baile an Bhriotaigh	Caiseal, uaimh thalún, lisín (BH 17 chomh maith)	15+150	Díreach in aice leis an Tionscadal, 76m soir ó dheas ón N6 GCRR atá beartaithe	RMP
AH 30 ¹⁶	GA082-017	Baile an Bhriotaigh	Créfort	Acomhal Pháirc Ghnó Chathair na Gaillimhe Thoir	0m	RMP
AH 31 ¹⁷	GA082-015	Baile an Bhriotaigh	Gné Thírdhreach Deartha	Acomhal Pháirc Ghnó Chathair na Gaillimhe Thoir	57m ó dheas	Níl tionchar
AH 32	GA082-012002	Baile an Bhriotaigh	Lonnaíocht mheánaoiseach thréigthe	14+500	0m c. 258m siar ó dheas ó na stáblaí sealadacha	RMP/ Ordú Caomhnaithe
AH 33	GA082-012001	Baile an Bhriotaigh	Túrtheach (BH 16 chomh maith)	14+500	0m 207m siar ó dheas ó na stáblaí sealadacha	RMP/ Ordú Caomhnaithe
AH 34	GA082-014	Baile an Bhriotaigh	Imfhálú	15+050	0m 258m ó dheas-siar ó dheas ó na stáblaí sealadacha.	RMP/ Ordú Caomhnaithe

¹⁴ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

¹⁵ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

¹⁶ Bainte amach trí fhorbairt - Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

¹⁷ Bainte amach trí fhorbairt - Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil
AH 35	GA082-013/001	Baile an Bhriotaigh	Ráth & Teach (dáta neamhaithnid)	15+050	0m 223m ó dheas ó na stáblai sealadacha	RMP/ Ordú Caomhnaithe
AH 36 ¹⁸	GA082-043/001-4	Dabhach Uisce	<i>Fulachta fia</i>	16+400	0m	RMP
AH 37	GA082-044	Dabhach Uisce	Bóthar	16+350	43m siar-siar ó dheas	RMP
AH 38 ¹⁹	GA082-063	Mionlach	Gné Thírdhreach Deartha	9+550	Gar don limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga. 448m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Ceann ar bith
AH 39 ²⁰	GA082-062	Mionlach	Gné Thírdhreach Deartha	9+650	Laistigh den limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 448m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Ceann ar bith
AH 40	GA082-061	Mionlach	Reilig	9+600	Gar don limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 577m siar ó thuaidh ón Tionscadal	RMP
AH 41	GA082-070	Mionlach	Teach geata (BH 21 chomh maith)	9+750	50m soir ón limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 406m siar ó thuaidh ón Tionscadal	RMP
AH 42	GA093-029	Na Forai Maola Thoir	Struchtúr	1+525	0m	RMP atá beartaithe
AH 43	GA093-025	Baile na mBúrcach	Taifead iomarcach	5+600	87m siar ó dheas	Ceann ar bith

¹⁸ Tochailt iomlán déanta (Tag. Tochailte: A024/1.1, E2052)

¹⁹ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

²⁰ Sceidealaithe lena bhaint de RMP/SMR - 12/11/24

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil
AH 44	GA082-085	An Daingean Íochtair	Gné Thírdhreach Deartha	9+050	125m soir	RMP
AH 45	GA082-066	Mionlach	Imfhálú	10+150	207m ó thuaidh	RMP
AH 46	GA082-086	An Caisleán Gearr	Séipéal	13+550	204m ó dheas	RMP atá beartaithe
AH 47	GA082-012003	Ballybrit	Taifead iomarcach	14+400	203m soir ó thuaidh	Ceann ar bith
AH 48	GA094-056	Rathún	Gné Thírdhreach Deartha	6+400	66m soir	RMP
AH 49	GA082-093	Cúil Each	Áith Aoil	10+750	96m soir ó dheas	RMP atá beartaithe
AH 50	GA082-094	Cúil Each	Blogh ailtireachta	10+550	Díreach in aice leis an Tionscadal	RMP atá beartaithe
AH 51	GA094-048	Rathún	Suíomh deasghnátha – tobar beannaithe	6+550	214m soir ó dheas	RMP
AH 52	GA082-108	An Daingean Íochtair	Imfhálú	8+850	231m soir	RMP atá beartaithe

As an 52 láithreán AH aitheanta tá ocht gcinn taifeadta laistigh de lorg an Tionscadail atá beartaithe. Ach tá dhá láithreán astu sin bainte amach trí chairéalacht (AH 18, 19); tá láithreán eile bainte amach trí fhorbairt reatha (AH 31) agus tá tochailt seandálaíochta déanta ar láithreán eile cheana (AH 34). Tá AH 24 liostaithe mar ‘neamh-sheaniarsma’ agus tá AH 27 liostaithe mar ‘cairéal’ agus mar sin ní bhaineann tábhacht seandálaíochta leis. Tá AH 2 liostaithe mar shuíomh ina bhfuil ballán; ach ní bhfuarthas aon tásca ar an ngné sin le linn an mheasúnaithe seo.

Tá AH 42 liostaithe mar struchtúr, a dtugann an comhad SMR faoi deara mar ‘*tá sé deacair feidhm nó dáta an struchtúir seo a chinneadh. Seans gur fheidhmigh sé. mar fhoscadh nó cró de shaghas éigin*’. Taifeadadh an láithreán i mí an Mhárta 2022 agus i dtuarascáil a chuir Martin Jones (Seandálaí TII) le chéile, tugann sé faoi deara ‘*Tá an láithreán féideartha i bhfoirm spás cúng, dronuilleogach, le ballaí a thomhas 0.8 m ar an meánleithead agus 3 m ar fad (N-S); tá roinnt bollán mór ar gach taobh den oscailt ag an taobh theas (Fíor 2). Suíonn na ballaí atá cúrsáilte go garbh ar dhromchla reatha na talún agus maireann siad go dtí uasairde 1.2 m ar an taobh thoir agus 0.7 m ar an taobh thiar. Is éard atá sna ballaí ná bolláin mhóra neamhrialta agus fho-dhronuilleogacha — múnlaith b'fhéidir, cé go bhfuil sé níos dóchúlú go dtarlaíonn siad go nádúrtha — ina suí ar bharr bhunchlocha níos lú. Tá an balla cúil comhdhéanta de bhollán mór amháin agus tá an t-urlár comhdhéanta de bhuncharraig nochta le clúdach tiubh de raithneach lofa. Tá cloch dhronuilleogach — a úsáidtear b'fhéidir chun rochtain ar an seomra a dhúnadh — ar a taobh ag an oscailt (Fíor 4). Léirmhíneáir an láithreán mar bhothán beag buaile nó mar struchtúr eile a bhaineann le gníomhaíocht aoire sa cheantar sa tréimhse nua-aimseartha luath*’ (tuarascáil neamhfhoilsithe 2022 curtha faoi bhráid Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta). Thug Seandálaí Pobail na Gaillimhe Bernie Doherty tuairisc faoin láithreán do Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta freisin. Tá struchtúr an-bheag marcáilte ag an suíomh seo laistigh de léarscáil OS 1895 – 1900 ach níl sé le feiceáil ar léarscáileanna níos luaithe.

De réir TMTT 2018 don N6 GCRR atá beartaithe, tá dhá láithreán eile suite laistigh de Theorainn na Measúnachta atá ar thailte atá ag teastáil le haghaidh plandú gnáthóg i Mionlach agus tá na tailte seo mar chuid den Tionscadal. Is amhlaidh, áfach, go bhfuil na tailte seo suite lasmuigh de lorg an N6 GCRR féin atá beartaithe. Tá láithreán AH 39 liostaithe mar ghné tírdhreach deartha agus ní cheaptar go bhfuil tábhacht seandálaíochta ag baint leis mar tá sé le baint de na taifid SMR/RMP. Tá láithreán AH 17, atá liostaithe mar charnán réitigh laistigh den limistéar beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg, le baint de na taifid. Tá gné thírdhreach deartha eile suite díreach in aice leis an limistéar beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg (AH 38), chomh maith le reilig, atá suite díreach thiar den limistéar beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg (AH 40). Tá Caisleán Mhionlaigh (AH 16) suite c. 140m siar ó thuaidh den Tionscadal. Ach tá imeall an limistéir le haghaidh plandú gnáthóg suite díreach lastoir den chaisleán.

13.3.1.3 Ard-Mhúsaem na hÉireann (AMÉ): Comhaid Thopagrafacha

De réir an eolais ó chomhaid thopagrafacha AMÉ fritheadh smut de chorrán liag (1987:184) agus ceann tua iarainn (1983:61) i mbaile fearainn an Daingin Íochtaraigh. Do bhaile fearainn Mhionlaigh tá liosta de dhéantáin liteacha, lena n-áirítear seacht gcinn tua de ‘chineál na Sionainne’ (KK131129, 2005C1:802, 1638:W307, 1637:W306, 1636:W305, 1635:W304, 1634:W303²¹); bailiúchán lann- fiche lann ó gheolaíochtaí éagsúla (1280:W5) agus lann seirte (2005C1:801). Fritheadh barr agus bun bhró den chineál ‘coirceog’ (2011:252) i mbaile fearainn An Chaisleán Gearr. Tá na sonraí a bhaineann leis na fríotha sin curtha ar fáil in Aguisín A.13.3.

13.3.1.4 Struchtúir Chosanta láithreáin (BH) laistigh den Timpeallacht Ghlachtha

Ó athbhreithniú ar Phlean Forbartha Chontae na Gaillimhe (2022–2028) agus ar Phlean Forbartha Chathair na Gaillimhe (2023–2029) léirítear go bhfuil 30 struchtúr ar fad faoi chosaint (láithreáin BH) taifeadta laistigh de Thimpeallacht Ghlachtha an Tionscadail (Tábla 13.6). Tá sé cinn de na struchtúir sin liostaithe i bhFardal Náisiúnta na hOidhreacht Ailtireachta (NIAH) (féach Cuid 13.3.1.6). Is de bharr an mhéadaithe ar Theorainn na Measúnachta ag Ráschúrsa na Gaillimhe don TMTT nuashonraithe seo is cúis leis an méadú ó chaibidil 2018 TMTT.

As an 30 Struchtúr Cosanta, tá ceann amháin suite laistigh de lorg an N6 GCRR atá beartaithe. Is teachín ceann tuí aon stóir é laistigh de bhaile fearainn An Chaisleán Gearr (BH 12). Tá na struchtúir aitheanta ag Mionlach (BH 21-27) suite laistigh de thimpeallacht ghlachtha an limistéir atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg murab ionann is an N6 GCRR atá beartaithe.

As an 30 struchtúr, rangáítear 11 díobh mar Shéadchomharthaí Taifeadta (BH 9, 10, 13, 14, 16, 17, 18, 21, 23, 29, 30). Mar sin tugtar cosaint reachtúil do na láithreáin seo faoi Acht na Séadchomharthaí Náisiúnta.

Tá na sonraí ar gach láithreán BH in Aguisín A.13.4 den TMTT seo agus tá suíomhanna na struchtúr marcáilte i bhFíoracha 13.1.01 go 13.1.15.

Tábla 13.6 Láithreáin Oidhreacht Thógtha (BH) suite laistigh den timpeallacht ghlachtha

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	NIAH
BH 1	6302	Mionchluain	Teachín ceann tuí	6+150	53m siar ó thuaidh	Níl
BH 2	6301	Mionchluain	Teachín ceann tuí	6+400	183m soir ó dheas	Níl
BH 3 ²²	2001	Barr na Crannaí	Galláin geata	8+450	Cóngarach	Níl
BH 4	2901	Barr na Crannaí	Teachín ceann tuí	8+450	109m siar ó thuaidh	Tá
BH 5	1504	Baile an Cheantaigh	Teach Pháirc na Sceach	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+000	60m soir ó thuaidh	Tá
BH 6	1503	An Bealach	Teachín ceann tuí	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+050	124m siar	Níl
BH 7	1501/02	An Bealach	Séipéal	Bóthar Ceangail an	20m soir ó dheas	Tá

21 Cinn tua cloiche shnasta ón tréimhse Neoiliteach

22 Níl aon fhianaise ar ghalláin geata ag an suíomh seo

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	NIAH
				N59 ó thuaidh 0+060		
BH 8 ²³	3003	An Bealach	Iarsmaí caisil	8+950	184m soir-soir ó thuaidh	Níl
BH 9	3001	An Daingean Íochtair	Teach samhraidh (BH 15 chomh maith)	9+300	24m soir-soir ó thuaidh	Níl
BH 10	5702	Mionlach	Caisleán Mhionlaigh (AH 16 chomh maith)	9+350	Cóngarach don limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg. 140m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Tá
BH 11	2402	Cúil Each	Teachín ceann tuí	10+750	63m siar ó thuaidh den Tionscadal ag Cairéal an Leacaigh	Níl
BH 12	1703	An Caisleán Gearr	Teachín ceann tuí	12+875	0m	Tá
BH 13	1701	An Caisleán Gearr	Túrtheach (AH 25 chomh maith)	12+950	220m ó dheas	Níl
BH 14	1702	An Caisleán Gearr	Teach Pobail (suíomh) (AH 23 chomh maith)	13+100	80m ó thuaidh	Níl
BH 15	7601	An Pháirc Mhór	Dhá theachín i bhfothracha	13+800	99m siar ó dheas	Níl
BH 16	701	Baile an Bhriotaigh	Túrtheach (AH 33 chomh maith)	14+500	0m 207 m siar ó dheas ó na stáblaí sealadacha ag Baile an Bhriotaigh	Níl
BH 17	702	Baile an Bhriotaigh	Caiseal (AH 29 chomh maith)	15+150	Díreach in aice láimhe	Níl
BH 18	8301	Rathún	Teach Rathúin (AH 4 chomh maith)	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 3+350	153m soir ó dheas	Níl
BH 19	8301	Rathún	Bealach isteach go Teach Rathúin	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 3+300	188m soir ó dheas	Tá

²³ Níl aon fhianaise ar an gcineál láithreáin seo ag an suíomh seo – a d’fhéadfadh baint a bheith aige le AH 52, atá in aice leis an limistéar seo ach nár taifeadadh ach sa bhliain 2019.

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	NIAH
BH 20	1705	An Caisleán Gearr	Cros chloiche shaorsheasaimh	13+450	162m siar ó dheas	Níl
BH 21	5703	Mionlach	Teach geata (AH 41 chomh maith)	9+750	406m siar ó thuaidh ón Tionscadal 50m lastoir den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 22	5710	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+800	522m siar ó thuaidh ón Tionscadal 53m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 23	5704	Mionlach	Gallán (AH 22 chomh maith)	9+850	530m siar ó thuaidh ón Tionscadal 68m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Níl
BH 24	5709	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+850	586m siar ó thuaidh ón Tionscadal 97m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 25	5708	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+000	596m siar ó thuaidh ón Tionscadal 163m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 26	5707	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+950	645m siar ó thuaidh ón Tionscadal 191m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn:	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	NIAH
BH 27	5711	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+950	319m siar ó thuaidh ón Tionscadal 200m soir ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 28	1505	Páirc na Sceach	Teachín ceann tuí (Heffernans)	8+150	237m ó thuaidh ón Tionscadal	Níl
BH 29	2401	Cúil Each	Fochla ó 1945 le cloch mheánaoiseach	10+600	Díreach lastoir	Níl
BH 30	2701	Cúil Each	Áith aoil	10+750	96m soir ó dheas ón Tionscadal	Níl

13.3.1.5 Struchtúir (láithreáin BH) Fhardal Náisiúnta na hOidhreacht Ailtireachta laistigh den Timpeallacht Ghlachtha

Rinneadh athbhreithniú ar Fhardal Náisiúnta na hOidhreacht Ailtireachta (NIAH) agus léiríodh go bhfuil 13 struchtúr NIAH suite laistigh de thimpeallacht ghlachtha an Tionscadail (Tábla 13.7). Tá na struchtúir seo go léir liostaithe freisin mar struchtúir chosanta i bPlean Forbartha reatha Chathair na Gaillimhe. Chomh maith leis sin is Séadchomharthaí Taifeadta dhá cheann de na foirgnimh (Caisleán Mhionlaigh BH 10/AH 16 agus Teach geata Chaisleán Mhionlaigh BH 21/AH 41).

As na 13 struchtúr NIAH, tá ceann amháin suite laistigh de lorg an GCRR N6 atá beartaithe. Is teachín ceann tuí aon stóir é laistigh de bhaile fearainn An Chaisleán Gearr (BH 12). Tá na struchtúir aitheanta ag Mionlach (BH 21-27) suite laistigh de thimpeallacht ghlachtha an limistéir atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg murab ionann is an N6 GCRR atá beartaithe.

Níl cosaint reachtúil i gceist nuair a táthar liostaithe in NIAH. Ach toisc go bhfuil na foirgnimh liostaithe freisin sa Taifead ar Struchtúir Chosanta, tá na foirgnimh seo faoi réir cosaint reachtúil faoin Acht Pleanála agus Forbartha (2000).

Tá na sonraí ar gach láithreán BH in Aguisín A.13.4 den TMTT nuashonraithe seo agus tá a suíomhanna marcáilte i bhFíoracha 13.1.01 go 13.1.15.

Tábla 13.7 Láithreáin Fhardal Náisiúnta na hOidhreacht Ailtireachta (BH) suite laistigh den timpeallacht ghlachtha

Uimh. BH:	Uimh. NIAH:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	RPS
BH 4	30408205	Barr na Crannaí	Teachín ceann tuí	8+450	109m siar ó thuaidh	Tá
BH 5	30408203	Páirc na Sceach	Teach Pháirc na Sceach	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+000	60m soir ó thuaidh	Tá
BH 7	30408204	An Bealach	Séipéal	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+060	20m soir ó dheas	Tá

Uimh. BH:	Uimh. NIAH:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	RPS
BH 10	30408220	Mionlach	Caisleán Mhionlaigh (AH 16 chomh maith)	9+350	Cóngarach don limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg. 140m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Tá
BH 12	30408211	An Caisleán Gearr	Teachín ceann tuí	12+875	0m	Tá
BH 19	30311001	Rathún	Bealach isteach go Teach Rathúin	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 3+300	188m soir ó dheas	Tá
BH 20	30408212	An Caisleán Gearr	Cros chloiche shaorsheasaimh	13+450	162m siar ó dheas	Tá
BH 21	30408219	Mionlach	Teach geata (AH 41 chomh maith)	9+750	406m siar ó thuaidh ón Tionscadal 50m lastoir den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 22	30408216	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+800	522m siar ó thuaidh ón Tionscadal 53m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 24	30408215	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+850	586m siar ó thuaidh ón Tionscadal 97m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 25	30408214	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+000	596m siar ó thuaidh ón Tionscadal 163m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá

Uimh. BH:	Uimh. NIAH:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	RPS
BH 26	30408213	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+950	645m siar ó thuaidh ón Tionscadal 191m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá
BH 27	30408217	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+950	319m siar ó thuaidh ón Tionscadal 200m soir ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá

13.3.1.6 *Limistéir Caomhantais Ailtireachta (ACAnna) laistigh den Timpeallacht Ghlactha*

Ó athbhreithniú ar an Phlean Forbartha Chontae na Gaillimhe (2022–2028) agus ar Phlean Forbartha Chathair na Gaillimhe (2023–2029) léirítear nach bhfuil aon ACAnna laistigh de thimpeallacht ghlactha an Tionscadail. Tá an ACA is gaire, Sráidbhaile agus purláin Bhearna, suite breis is 940m soir ó dheas den Tionscadal.

13.3.1.7 *Tírdhreacha Deartha*

Rinneadh athbhreithniú ar roinnt foinsí chun nádúr agus fairsinge na dtírdhreach deartha a shainiú laistigh de thimpeallacht ghlactha an Tionscadail. Ar na foinsí a athbhreithníodh bhí mapáil stairiúil Shuirbhéireacht Ordanáis na hÉireann (OS), clúdach aerfótagrafach, Suirbhé Gairdíní an NIAH, Bunachar na nEastát Talún agus iniúchtaí allamuigh. Ó bhí TMTT 2018 ann, nuashonraíodh uimhreacha tagartha ghairdíní an NIAH agus tuairiscí orthu i mbunachar sonraí an NIAH. Dá bhrí sin tá na huimhreacha tagartha agus na tuairiscí is déanaí luaite i Tábla 13.8 thíos.

Sainaithníodh naoi dtírdhreach deartha san iomlán laistigh de thimpeallacht glactha an Tionscadail (Tábla 13.8), agus an Tionscadal suite i gcodanna de chúig cinn de na tírdhreacha seo (DL 2, 4, 7, 8, 9). As na naoi dtírdhreach, baineann ceithre cinn le príomhstruchtúr atá liostaithe mar struchtúir chosanta i bPlean Forbartha reatha Chathair na Gaillimhe. Sa chéad eagrán den mhapáil SO léiríodh na tírdhreacha mar thírdhreacha scáthlínte ‘diméin’. Sheas na tírdhreacha seo d’fhearann páirce nádúrtha, suíomh do theach mór, a bhí faiseanta ó dheireadh an 18ú haois ar aghaidh. Tá tírdhreacha éagsúla ann maidir le méid, agus tá gnéithe ar leith iontu, mar chabhsáin fhada, tithe geata, bealaí maorga isteach, garraithe daingne, dobharlaigh uisce agus criosanna, aibhinní agus mothair crann duillsilteach agus crann taispeántais.

Tá liosta de na tírdhreacha deartha aitheanta i Tábla 13.8 agus tá breis sonraí in Aguisín A.13.5 den TMTT nuashonraithe seo agus léirítear a suíomhanna i bhFíoracha 13.1.01 to 13.1.15.

Tábla 13.8 Tirdhreach Deartha (DL) suite laistigh den timpeallacht ghlactha

Uimh. DL:	Baile Fearainn:	Tuairisc:
DL 1	Bearna, Cluain na nGabhar, Gort na Leice, An Roisín, An Seanbhaile Dubh, Baile an Mhóinín Thoir	Teach Bhearna agus an diméin. Sa chéad eagrán den léarscáil OS a chlúdaíonn roinnt bailte fearainn tá an diméin marcáilte mar áit shubstaintiúil. I suirbhé gairdíní NIAH scríobhtar go bhfuil an príomhstruchtúr i láthair agus go ndearnadh forbairt shuntasach ar an diméin²⁴. Struchtúr faoi chosaint is ea Teach Bhearna Tá cúinne thiar thuaidh na diméine suite c. 143m ar an taobh thoir theas den Thionscadal.
DL 2	Rathún	Teach Rathún agus an diméin. Tá an teach agus diméin mhór marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS. Tá an príomhstruchtúr fós ann agus is struchtúr cosanta é (BH 18), ach tá sé timpeallaithe le forbairt tithíochta nua-aimseartha. Mar sin tá buntréithe na diméine caillte go hiomlán. Tugann suirbhé gairdíní an NIAH dá aire go bhfuil tithíocht tógtha ar an láithreán²⁵. Beidh bóthar ceangail atá beartaithe ag dul tríd an gcúinne thiar thuaidh den bhundiméin.
DL 3	Baile an Cheantaigh	Diméin Mhainistir Glenlo. Sa chéad eagrán den léarscáil OS ainmnítear an teach mar ‘Glenlough’ agus tá sé suite ar dhiméin mhór. Ar an léarscáil ón 20ú haois luath, tá an teach athainmnithe mar ‘Glenlo Abbey’. Tugann suirbhé gairdíní an NIAH ar aird go bhfuil cúrsa gailf i láthair²⁶. Tá an príomhstruchtúr suite lasmuigh den timpeallacht ghlactha. Tá cúinne thoir theas na diméine suite 99m ar an taobh thiar thuaidh den Tionscadal.
DL 4	Páirc na Sceach	Diméin Theach Pháirc na Sceach. Diméin mheasartha atá marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS. I suirbhé gairdíní NIAH scríobhtar go bhfuil an príomhstruchtúr i láthair agus go bhfeictear lorg na diméine²⁷. Tá an príomhstruchtúr ar marthain fós (BH 5) agus liostaithe mar struchtúr faoi chosaint Críochnóidh an bóthar ceangail atá beartaithe díreach ar an taobh thiar theas den diméin agus beidh an bonneagar draenála a bhaineann leis ag dul tríd an gcuid thoir den diméin.
DL 5	Barr na Crannaí	Teach Lake View agus an diméin Diméin atá marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS ach níl sí scáthlínithe. Níl an diméin i suirbhé gairdíní an NIAH. Tá an teach ar marthain fós ach bhí tionchar ag forbairt tithíochta nua-aimseartha (CH 39) ar an ngairdín. Tá cúinne thoir thuaidh na diméine suite 23m soir ó dheas ón Tionscadal.

24 Tag.Ghairdíní NIAH: 5244

25 Tag.Ghairdíní NIAH: 5374

26 Tag.Ghairdíní NIAH: 5312

27 Tag.Ghairdíní NIAH: 5255

Uimh. DL:	Baile Fearainn:	Tuairisc:
DL 6	An Daingean Uachtair	Diméin Pháirc Ashley. Ar an gcéad eagrán den léarscáil OS tá an teach marcáilte laistigh de thírdhreach diméine. Tugann suirbhé gairdíní an NIAH dá aire go bhfuil tithíocht tógtha ar an láithreán²⁸. Tá an príomhstruchtúr ar marthain fós (CH 40) ach tá an chuid eile den tírdhreach clúdaithe le forbairt tithíochta. Tá taobh thoir thuaidh na diméine suite díreach laistean den Tionscadal áit a ritheann sé feadh Bhóthar Mhaigh Cuilinn an N59.
DL 7	An Daingean Íochtair	Teachín an Daingin, Teach an Daingin, Clochar an Daingin, Diméin Mary Ville. Ar an gcéad eagrán den léarscáil OS léirítear diméin mhór ina bhfuil roinnt struchtúr mór cé nach bhfuil teorainneacha soiléire eatarthu. I suirbhé gairdíní an NIAH níl ach iontráil do Theach an Daingin amháin (ach tagraíonn sí do Theachín an Daingin) agus scríobhtar go bhfuil saoráidí tionscail agus spóirt tógtha ar an láithreán²⁹. Téann an Tionscadal soir ó thuaidh trí thailte bunaidh na diméine.
DL 8	Mionlach	Diméin Chaisleán Mhionlaigh I suirbhé gairdíní NIAH taifeadtar go bhfuil an príomhstruchtúr i láthair agus go bhfeictear lorg an láithreáin freisin³⁰. Tá an príomhstruchtúr ina fhothrach ar an láithreán (BH 10) agus rinneadh méid beag forbartha nua-aimseartha sa chuid thuaidh den diméin. Den chuid is mó páirceanna glasa atá ann, ach roinneadh an talamh chun riachtanais feirmeoireachta a shásamh. Tá roinnt coillearnaí fós laistigh den diméin ach is beag é i gcomparáid leis an méid a léiríodh ar na léarscáileanna stairiúla. Is struchtúr faoi chosaint an príomhstruchtúr agus an bealach isteach. Téann an Tionscadal soir ó thuaidh trí thailte bunaidh na diméine. Tá an chuid thiar den diméin suite laistigh de limistéar atá beartaithe le haghaidh feabhsú gnáthóg.
DL 9	Baile an Bhriotaigh	Diméin Theach Bhaile an Bhriotaigh. Tá an diméin ar fad clúdaithe le forbairt agus le bóthar agus ní mhaireann aon chuid di. Tugann suirbhé gairdíní an NIAH dá aire go bhfuil forbairt shuntasach déanta ag an láthair seo³¹. Tá píosa gearr den bhonneagar reatha atá molta le haghaidh uasghrádú mar chuid den fhorbairt seo suite i gcúinne thoir thuaidh de shuíomh thírdhreach na diméine bunaidh.

13.3.1.8 Summary of Previous Archaeological Investigations within the Receiving Environment

Léirigh athbhreithniú ar an mBunrán Tochailtí (1970–2025) go bhfuil roinnt imscrúduithe seandálaíochta déanta laistigh de thimpeallacht glactha an Tionscadail. Tá achoimre orthu seo thíos i Tábla 13.9 agus na suíomhanna taispeánta ar Fhíoracha 13.1.01 go dtí 13.1.15. Tá imscrúduithe a rinneadh, ó TMTT 2018, san áireamh (suas go dtí 2025).

Ar mhaithe le soiléireacht, cuireadh EX1 go EX10 san áireamh in TMTT 2018, agus tharla EX11 go EX22 ó 2018 i leith nó cuireadh san áireamh iad mar gheall ar an méadú ar Theorainn na Measúnachta, rud a chuir leis an timpeallacht ghlactha.

28 Tag.Ghairdíní NIAH: 5229

29 Tag.Ghairdíní NIAH: 5292

30 Tag.Ghairdíní NIAH: 5342

31 Tag.Ghairdíní NIAH: 5238

Tábla 13.9 Achoimre ar Obair Allamuigh Seandálaíochta déanta roimhe seo laistigh den Timpeallacht Ghlactha

EX Uimh.	Tag. Bhullaitín Tochailtí:	Tag. Ceadúnais:	Baile Fearainn:	Tuairisc:
EX1	2002:0724	02E1327	An Daingean Íochtair	Rinneadh tástáil seandálaíochta gar d’fheart fáinneach aitheanta (AH 11) agus don Tionscadal agus níor aimsíodh aon ghné le fiúntas seandálaíochta.
EX2	1997:194	97E0341	An Caisleán Gearr	Rinneadh tástáil seandálaíochta díreach laistiar de AH 25/BH 13 ach níor aimsíodh aon ghné le fiúntas seandálaíochta.
EX3	2005:579 & 2006:779	Treoir Aire: A024/1.3 & A024/ 5 E2435	Cúil Each	Rinneadh tástáil seandálaíochta agus tochailt iomlán roimh fhorbairt an N6 mar atá. Aithníodh go bhféadfadh caiseal (53m x 60m) a bheith i mbaile fearainn Chúil Each laistigh de lorg an Tionscadail (agus tugadh faoi deara go raibh balla forthí a bhaineann leis, laistear de Theorainn na Measúnachta). Ní bhfuarthas dáta slán don láithreán mar gheall ar an easpa fiortha srathaithe. Ach coinníodh nóta gur aimsíodh coirín dearg agus píosaí de bhráisléad ligníte agus go bhféadfadh dhá thornóg aoil a bheith taobh istigh de bhunsraitheanna ubhchruthacha struchtúr cloiche. Is féidir caiseal meánaoiseach a bheith ar an láithreán níos luaithe. Tá an láithreán suite díreach lastoir de cheann thoir de Theorainn na Measúnachta, áit a ritheann sé feadh an N6 mar atá.
EX4	2000:0368	00E0144	Baile an Phoill, Gleann na Néal, An Caisleán Gearr	Rinneadh monatóireacht ar scéim draenála Thír an Oileáin sa tírdhreach ó thuaidh den N6 mar atá agus níor aithníodh aon ghné le fiúntas seandálaíochta.
EX5	2001:497	01E0992	Cúil Each / An Caisleán Gearr / Baile an Bhriotaigh / An Pháirc Mhór / Ceapach na Boirne / Gleann na Néal/ An Baile Bán Beag,	Níor aithníodh aon rud le fiúntas seandálaíochta le linn na monatóireachta ar thógáil c. 4.1km de phíblíne.
EX6	2005:592 2006:790	A024/1.1 E2052	Dabhach Uisce	Mar chuid de chéim tógála níos luaithe a bhaineann leis an N6 atá ann cheana féin, aithníodh agus tochlaíodh sraith de dhumhaí dóite (AH 36 – liostaithe mar fhulachta fíá) díreach in aice leis an Tionscadal. Ní bhfuarthas ach clais éadomhain amháin leis na hiarsmaí agus measadh go raibh an láithreán réamhstairiúil ó thaobh dáta de.
EX7	2008:540	E3588	Dabhach Uisce	Le linn na monatóireachta a bhaineann le tógáil an N6 mar atá, aithníodh tobar c. 100m ó dheas-soir ó dheas ón Tionscadal reatha. Measadh gur bhain sé le tréimhse iar-mheánaoiseach.
EX8	2012:279	12E0055	Na hAille, An Cheapach	Níor aimsíodh aon ghné le fiúntas seandálaíochta le linn monatóireachta ar an líne leictreachais 110kv.
EX9	1998:237	98E0498	An Caisleán Gearr	Sa bhliain 1998 rinneadh tástáil seandálaíochta ar láithreán ina raibh uaimh thalún a aithníodh i 1967 c.100m ó dheas ón Tionscadal reatha. Léiríodh freisin ó na tuairiscí ag an am (1968) gur aimsíodh roinnt cnámharlach. Ach nuair a rinneadh tástáil i 1998 níor aimsíodh aon ghné seandálaíochta-

EX Uimh.	Tag. Bhullaitín Tochailtí:	Tag. Ceadúnais:	Baile Fearainn:	Tuairisc:
				d'fhéadfadh sé tarlú gur baineadh amach iarsmaí seandálaíochta a aithníodh roimhe sin, le linn réiteach talún idir an dá linn.
EX10	N/A	14R0089	Ballybrit	Rinneadh suirbhé geoifisiceach i lár Ráschúrsa na Gaillimhe ag Baile an Bhriotaigh in 2014 mar chuid den chéim srianta agus de chéim roghnúcháin an bhealaigh don N6 GCRR atá beartaithe. Rinneadh suirbhé maighnéadaiméadrach agus ionductú leictreamaighnéadach spriocdhírthe (cearnaíocht) freisin. De réir an tsuirbhé rinneadh suaitheadh forleathan ar fud an láithreáin. Tugadh faoi deara go raibh aimhrialtachtaí maidir le fiúntas seandálaíochta i limistéir bheaga ar fud an láithreáin ach ní raibh aon nóta gur seandálaíocht dheifnídeach a bhí i gceist.
EX11	2021:247	C001030; E005312	Mionlach	Rinneadh monatóireacht seandálaíochta le linn oibreacha caomhnaithe ag Caisleán Mhionlaigh. Níor aithníodh aon rud le fiúntas seandálaíochta le linn na n-oibreacha teoranta.
EX12	2016:817	16E0048	An Daingean Íochtair agus Mionlach	Rinneadh monatóireacht seandálaíochta ar thochailtí a bhain le hoibreacha leagan cáblai i mbailte fearainn an Daingin Íochtair agus Mhionlaigh. Níor aithníodh aon rud le fiúntas seandálaíochta.
EX13	2017:159	17E0401	Ballybrit	Rinneadh monatóireacht seandálaíochta sular tógadh Foirgneamh Suimitheora nua ag Ráschúrsa Bhaile an Bhriotaigh. Níor sainaitníodh aon ghnéithe ná aon fhosuitha a bhféadfadh acmhainn seandálaíochta a bheith iontu.
EX14	2020:044	18E0325	Ros Cam, Na Cualacha, Shantalla, Bóthar na Trá, An Baile Bán, An Cladach and An Bóthar Mór	Rinneadh monatóireacht seandálaíochta ar na bóithre atá ann cheana chun an bonneagar uisce a athsholáthar.
EX15	2015:396 2016:817	14E0400 16E0048	An Daingean Íochtair	Rinneadh tástáil seandálaíochta agus monatóireacht níos déanaí laistigh den chrios fógra don Barrow AH11, mar chuid d'oibreacha chun cábla a leagan. Níor sainaitníodh aon ghnéithe seandálaíochta, bhí fianaise ar shuaitheadh fairsing roimhe seo.
EX16	2003:2193 2003:2194	03E556 03E0559	An Caisleán Gearr	Rinneadh tástáil seandálaíochta ar láithreán áit chónaithe aonair go páirteach laistigh den chrios fógra le haghaidh AH25, túrtheach. Fuarthas trí shlige de chriadóireacht iar-mheánaoise ón mbarritheir. Níor thángthas ar aon rud le fiúntas seandálaíochta. Rinneadh monatóireacht seandálaíochta freisin ar chur isteach píopa séarachais. Níor shainaithin sé seo ach oiread aon ghnéithe d'acmhainneacht seandálaíochta.
EX17	2000:0369	00E0745	Ballybrit	Níor shainaithin tástáil seandálaíochta in aice le líos AH29 aon rud a d'fhéadfadh a bheith fiúntach ó thaobh na seandálaíochta de.
EX18	2005:591 2006:789	05E0187	Dabhach Uisce	Níor tháinig tástáil seandálaíochta roimh fhorbairt tráchtála agus chónaithe ar ghnéithe seandálaíochta. Rinneadh monatóireacht seandálaíochta i ndiaidh na tástála faoi shíneadh ar an gceadúnas agus thángthas

EX Uimh.	Tag. Bhullaitín Tochailti:	Tag. Ceadúnais:	Baile Fearainn:	Tuairisc:
				ar chlais neamhrialta ina raibh cloch dóite agus gualaigh agus rinneadh é a thochailt ina dhiaidh sin.
EX19	1994:110 1995:116	94E0148 95E0099	Dabhach Uisce	Dhírigh imscrúduithe seandálaíochta mar chuid de Bhóthar Isteach Thoir na Gaillimhe ar shé láithreán fhéideartha seandálaíochta, lena n-áirítear dhá thulach dóite, dhá chréfort fhéideartha, córas páirce agus bóthar. Fuarthas amach go bhfuil an créfort neamh-sheandálaíochta.
EX20	2013:549	13E0396	Dabhach Uisce	Níor aithníodh aon rud le fiúntas seandálaíochta le linn tástáil seandálaíochta agus monatóireacht seandálaíochta i gcóngar an bhóthair AH37.
EX21	2003:2200	03E1733	Dabhach Uisce	Mar thoradh ar imscrúdú seandálaíochta ar dhumha dóite AH36 rinneadh tochailt iomlán ar na gnéithe, mar go raibh sé taobh istigh den tógáil bóthair don N6.
EX22	2002:0725	02E0111	Dabhach Uisce	Níor tháinig aon tábhacht seandálaíochta le monatóireacht seandálaíochta ar bhaint barrithir chun tógáil Chlinic na Gaillimhe a éascú.

13.3.1.9 Anailís ar Ghrianghraf ón Aer

Mar chuid den bhreithmheas seo rinneadh anailís ar roinnt sonraí aerfótagrafacha. Ina measc bhí:

- Grianghraif ingearacha ón aer de chuid Google Earth, 2003–2024
- Grianghraif ingearacha ón aer Shuirbhéireacht Ordanáis na hÉireann ar fáil, 1995, 1996, 2000, 2001, 2005, 2006, 2013
- Grianghraif ingearacha ón aer Bing.com (2022)

Aithníodh láithreán amháin le fiúntas seandálaíochta laistigh de bhaile fearainn an Mhionlaigh. Ar na sonraí Digital Globe (CH 46) bhí aimhrialtacht chiorcalach scoite le feiceáil. Freagraíonn an aimhrialtacht seo do ghné chiorcalach a léiríodh ar léarscáil 25-orlach OS (1895-1900). D’fhéadfaí go mbaineann an ghné seandálaíochta seo a d’fhéadfadh a bheith i gceist leis an tírdhreach diméine (DL 8), a bhaineann le Caisleán Mhionlaigh (AH 16/BH 10).

13.3.1.10 Torthaí an Iniúchta Allamuigh

Rinne an t-iniúchadh allamuigh iarracht bealach an Tionscadail a mheasúnú, an úsáid talún a bhí ann roimhe seo agus an úsáid talún atá ann faoi láthair, topagrafaíocht a lorga, agus láithreacht na gceantar nó na láithreáin ina bhfuil acmhainneacht Oidhreachta Cultúrtha a aithníodh trí anailís a dhéanamh ar na hacmhainní deisce a dheimhniú. Le linn an imscrúdaithe allamuigh rinneadh iniúchadh ar fhairsinge iomlán bhealach an Tionscadail, agus, nuair ab indéanta, ar an gceantar máguaird. Rinneadh na cigireachtaí idir an 30 Samhain go dtí an 04 Nollaig 2015 agus an 26 Iúil 2016. Rinneadh cigireachtaí breise an 03 Deireadh Fómhair 2023 agus an 23 Iúil 2024.

Trasnaíonn bealach an Tionscadail tuairim is 17.5km de chonair stuála thoir thuaidh go thiar theas ó bhaile fearainn An Bhaile Nua, laistiar den Bhearna go dtí Cúil Each soir ó Chathair na Gaillimhe. Trasnaíonn an Tionscadal talamh talmhaíochta neamhfhorbartha den chuid is mó. Tá limistéir fhada de bhealach an Tionscadail fiáin agus clúdaithe leis an aiteann agus le driseacha. Tá an Tionscadal roinnte ina dhá chuid ar leithligh ag Abhainn na Gaillimhe ag An Daingean / Mionlach. Déanann an abhainn teorainn shoiléir geolaíochta idir an chuid thiar agus an chuid thoir den Tionscadal. Laistiar de bhóthar Mhaigh Cuilinn an N59 is é eibhear an bhuncharraig agus sa tírdhreach tá patrún de pháirceanna mírialta, droimneacha, iata le ballaí traidisiúnta cloiche tirime d’eibhear. Tá stráicí bratphortach ídithe coitianta agus fágadh a lán páirceanna, go háirithe i gcóngarach Bhearna mar bhranar agus is talamh fiáin do-rochtana é. Lastoir d’Abhainn na Gaillimhe, is í aolchloch an bhuncharraig agus tá patrún de pháirceanna atá níos mó agus is páirceanna dronuilleogacha d’fhéarach feabhsaithe portaigh iad. Ach a mhalairt atá i ndiméin fhiáin an

Mhionlaigh. Is páirceanna beaga fiáine iad clúdaithe le coll dlúth agus le heidhneán. I gcóngaracht an chairéal aolchloiche i gCúil Each agus Chairéal an Leacaigh tá limistéir de phábháil lom aolchloiche.

Tá taifead iomlán den iniúchadh allamuigh, lena n-áirítear achoimre ar na limistéir do-rochtana, in Aguisín A.13.6 den TMTT nuashonraithe seo. Tá grianghraif de na láithreáin éagsúla in Aguisín A.13.7 agus tá bealach an Tionscadail agus na láithreáin éagsúla léirithe i bhFíoracha 13.1.01 go 13.1.15.

13.3.1.11 Láithreáin Neamhthaifeadta roimhe seo/Struchtúir le Fiúntas Oidhreacht Cultúrtha

Sa bhreithmheas seo aithníodh 72 láithreán agus struchtúir neamhthaifeadta san iomlán le fiúntas Oidhreacht Cultúrtha: trí anailís a dhéanamh ar na léarscáileanna stairiúla agus ar ghrianghraif ón aer agus trí iniúchtaí allamuigh. Níl na láithreáin seo faoi chosaint reachtúil agus mar sin tá siad ar liosta na láithreán Oidhreacht Chultúrtha (CH). Áirítear iad sin i Tábla 13.10 agus léirítear iad i bhFíoracha 13.1.01 go 13.1.15. Is ionann na láithreáin CH bhreise ó TMTT 2018 agus cúig láithreán a sainaithníodh le linn na hÉisteachta ó Bhéal in 2020, atá laistigh den timpeallacht ghlactha (CH 73-77) agus bothán buaile féideartha (CH 78) a thaifead Martin Jones (Seandálaí TII), tar éis ghlanadh an fhásra ar an talamh.

Tábla 13.10 Láithreáin Neamhthaifeadta roimhe seo le fiúntas Oidhreacht Cultúrtha atá laistigh den timpeallacht ghlactha

Uimh. CH:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
CH 1	Na Forai Maola Thiar	Láithreán le struchtúir dhúchasacha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil 1841. Níl siad ar marthain	0+150	15m siar
CH 2	Na Forai Maola Thiar	Láithreán le struchtúir dhúchasacha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841. Níl siad ar marthain	0+130	0m
CH 3	Na Forai Maola Thiar	Teachín dúchasach aon stóir marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900.	0+175	145m soir
CH 4	Na Forai Maola Thiar	Imfhálú cloiche beagnach ciorclach (AH 1 taifead iomarcach chomh maith).	0+500	9m soir
CH 5	Na Forai Maola Thiar	Láithreán le struchtúir dhúchasacha scriosta marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841.	0+450	72m soir
CH 6	Troscaigh Thiar	Teachín dúchasach aon stóir marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	1+550	77m ó thuaidh-siar ó thuaidh
CH 7	Na Forai Maola Thoir	Teachín dúchasach aon stóir marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841.	1+500	10m ó dheas
CH 8	Troscaigh Thiar	Lána múrtha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841.	1+950	0m
CH 9	Troscaigh Thiar	Droichead ón nGorta Mór, b'fhéidir	1+650	119m soir ó thuaidh
CH 10	Troscaigh Thiar	Láithreán le cró caorach iarmheánaiseach Níl sé ar marthain	2+110	0m
CH 11	Troscaigh Thiar	Teachín dúchasach aon stóir marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	2+250	17m siar
CH 12	Troscaigh Thiar	Fothracha fhoirgnimh dúchasaigh marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	2+150	140m siar
CH 13	Troscaigh Thoir	Teachín dúchasach agus na foirgnimh feirme. Cuid acu marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	2+400	33m ó dheas
CH 14	An Chloch Scoilte	Teachín dúchasach Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	2+700	102m siar ó thuaidh
CH 15	An Chloch Scoilte	Fothracha theachín dúchasaigh Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	2+800	210m ó thuaidh
CH 16	An Chloch Scoilte	Fothracha Lonnaíocht na Cloiche Scoilte ón iarmheánaois. Léirítear 18 struchtúr sa limistéar seo ar an gcéad eagrán den léarscáil OS. Ar an	2+900	191m ó thuaidh

Uimh. CH:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
		léarscáil 25'' OS ní léirítear ach 6 struchtúr agus fothracha dhá cheann eile. Sa lá inniu tá ceithre struchtúr ann i bhfothracha chomh maith le teachín amhain atá áirithe fós		
CH 17	Troscaigh Thoir	Teachín dúchasach le síneadh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	3+075	146m ó dheas-soir ó dheas
CH 18	An Chloch Scoilte	Teachín dúchasach le síneadh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	3+260	0m
CH 19	An Cheapach	Teachín dúchasach agus an foirgneamh feirme. Marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	4+350	116m ó thuaidh-siar ó thuaidh
CH 20	An Cheapach	Teachín dúchasach agus foirgnimh lasmuigh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	4+340	10m ó dheas
CH 21	An Cheapach	Láithreán le struchtúir dhúchasacha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841. De réir cosúlachta níl siad ar marthain	4+520	14m ó thuaidh
CH 22	An Cheapach	Grúpa de struchtúir dhúchasacha scriosta marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841.	4+450	20m soir
CH 23	An Cheapach	Teachín dúchasach marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900. Tréigthe ach ina sheasamh. Tá díon slinne claonta air	4+600	6m soir ó dheas
CH 24	Baile na hAbhann Thoir	Teachín dúchasach ina fhothracha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	4+900	35m soir ó dheas
CH 25	An Caorán	Clós feirme dúchasach marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841 agus ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900.	5+500	24m siar ó thuaidh
CH 26	An Caorán	Teachín dúchasach marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900. Síneadh ar an taobh thoir agus struchtúir choincréite le díonta rocacha ach tá an príomhtheachín tréigthe	5+650	0m
CH 27	An Caorán	Teachín dúchasach marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	5+700	23m siar-siar ó thuaidh
CH 28	An Caorán	Teachín dúchasach marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	5+900	217m ó thuaidh-soir ó thuaidh
CH 29	Mionchluain	Láithreán le struchtúir dhúchasacha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841. Níl siad ar marthain	6+300	0m
CH 30	Mionchluain	Teach dúchasach agus áitreabh feirme marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	6+450	13m siar
CH 31	Mionchluain	Foirgnimh dhúchasacha lasmuigh marcáilte ar an dara heagrán den léarscáil OS 1895 -1900	6+500	75m soir-soir ó dheas
CH 32	Mionchluain	Foirgneamh cloiche lasmuigh marcáilte ar an tríú heagrán den léarscáil OS 1915 -20	6+500	0m
CH 33	Rathún	Lána múrtha dea-thógtha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	6+975	0m
CH 34	Rathún	Láithreán le struchtúir dhúchasacha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841. Níl siad ar marthain	7+280	0m
CH 35	Rathún	Teach Leitriuff Teach feirme dhá stóir le ceithre bháfhuinneog. Ainmnithe agus léirithe sínte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	7+350	88m soir ó dheas
CH 36	Leitreach	Lána múrtha dea-thógtha le cloch thirim marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	7+410	0m

Uimh. CH:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
CH 37	An Daingean Uachtair	Cairn dea-thógtha le cloch thirim ón nglanadh cloch. Níl siad marcáilte ar na léarscáileanna OS	7+600	0m
CH 38	An Bealach	Imfhálú cearnógach b'fhéidir. Níl sé marcáilte ar na léarscáileanna OS	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+150	0m
CH 39	Barr na Crannaí	Teach Lake View Teach dhá stór, athchóirithe le déanaí. Marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	8+350	24m soir ó dheas
CH 40	An Daingean Uachtair	Diméin Pháirc Ashley Teach aon stóir marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	8+700	19m soir ó dheas
CH 41	An Daingean Íochtair	Mary Ville Mary Ville Teach aon stóir thar íoslach cúil agus foirgnimh lasmuigh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	8+950	15m soir
CH 42	An Daingean Íochtair	Foirgneamh cloiche lasmuigh ina fhothrach marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	8+725	8m soir ó dheas
CH 43	An Daingean Íochtair	Láithreán Theachín Daingin Marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841, marcáilte ina fhothrach ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	8+800	27m soir ó dheas
CH 44	Daingean Íochtair	Láithreán ghairdín daingin agus foirgnimh lasmuigh a bhain le Teach Dhaingin (Clochar). Marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841.	9+100	Díreach in aice láimhe
CH 45	Mionlach	Góilín bádóireachta ó Abhainn na Gaillimhe, b'fhéidir. Léirithe ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900 ach níl sé anótáilte	9+450	33m soir ó dheas
CH 46	Mionlach	Imfhálú ciorclach féideartha, a aithníodh in anailís AP agus marcáilte mar ghné fhéideartha ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	9+600	28m soir ó dheas den ailíniu (laistigh den ghnáthóg atá beartaithe i gcomhair ialtóg).
CH 47	Mionlach	Dídean dúchasach ainmhithe, b'fhéidir Níl sé marcáilte ar na léarscáileanna stairiúla (2006 RTT)	9+700	34m siar ó thuaidh
CH 48	Mionlach	Balla dubailte inlíonta, b'fhéidir (2006 RTT)	9+600	24m soir ó thuaidh
CH 49	Mionlach	Tuama réamhstairiúil, b'fhéidir (2006 RTT)	9+850	0m
CH 50	Mionlach	Gné chiorclach, b'fhéidir (2006 RTT)	10+375	56m ó dheas
CH 51	Mionlach	Bollán le frúntas seandálaíochta, b'fhéidir	10+500	0m
CH 52	Mionlach	Láithreán le struchtúr dhúchasacha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841. De réir cosúlachta níl siad ar marthain	10+600	0m
CH 53	An Caisleán Gearr	Struchtúr dúchasach ina fhothracha marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841	13+225	19m siar ó dheas
CH 54	An Caisleán Gearr	Teachín dúchasach marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	13+775	39m ó thuaidh
CH 55	An Pháirc Mhór	Láithreán le struchtúr dhúchasacha marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900. Níl siad ar marthain	13+925	0m
CH 56	An Pháirc Mhór	Láithreán le struchtúr dhúchasacha marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900. Níl siad ar marthain	14+120	0m
CH 57	An Pháirc Mhór	Cosán Aifrinn, b'fhéidir. Tá stráicí de léirithe ar léarscáileanna stairiúla ach níl siad anótáilte	14+200	0m
CH 58	Cúil Each	Láithreán le struchtúr dhúchasacha, lena n-áirítear scoil, marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS	15+850	0m

Uimh. CH:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
		1841 agus ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900. Níl siad ar marthain		
CH 59	An Bréanlochán	Foirgneamh dúchasach lasmuigh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	15+800	150m soir-soir ó thuaidh
CH 60	Cúil Each	Teach feirme dúchasach dhá stóir agus an foirgneamh lasmuigh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS.	16+400	169m soir ó thuaidh
CH 61	Cúil Each	Teachín dúchasach athchóirithe agus foirgneamh lasmuigh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	16+550	260m soir ó thuaidh
CH 62	Cúil Each	Grúpa d'fhoirgnimh dhúchasacha lena n-áirítear dhá theachín aon stóir, teach dhá stór agus roinnt foirgneamh lasmuigh. Tá ceann de na teachíní marcáilte ar an gcéad eagrán den léarscáil OS 1841 agus tá na struchtúir eile marcáilte ar an léarscáil 25'' 1895-1900. Tá na struchtúir ar fad ina seasamh ach cumai éagsúla orthu	16+625	188m siar ó thuaidh
CH 63	Páirc na Sceach	Fothracha struchtúir dúchasaigh marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+000	67m siar ó thuaidh
CH 64	Leitreach	Teachín dúchasach le síneadh. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 1+575	98m soir ó dheas
CH 65	Leitreach	Fothracha teachín dhúchasaigh marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 1+600	204m soir-soir ó dheas
CH 66	Rathún	Teach dúchasach, athchóirithe le déanaí. Marcáilte ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 2+050	159m siar-siar ó thuaidh
CH 67	An Daingean Íochtair	Teach an Daingin. Teach ó lár an 19ú haois, agus dea-bhail air. Is dócha go raibh an teach á thógáil nuair a tiomsaíodh an chéad eagrán den léarscáil OS mar tá an struchtúr ann ach níl sé lipéadaithe. Tá sé ar an léarscáil 25'' OS 1895-1900 agus léirithe le foirgnimh lasmuigh agus anótáilte 'Dangan House'	9+100	199m soir ó dheas
CH 68	Páirc na Sceach	Bóthar iarainn as úsáid.	Bealach rochtana do phiblíne	0m
CH 69	Páirc na Sceach	Carraig Aifrinn, b'fhéidir.	Bealach rochtana do phiblíne	30m siar-siar ó thuaidh
CH 70	Páirc na Sceach/An Daingean Íochtair	Tóchar Bhóthar Iarainn	Bealach rochtana do phiblíne	0m
CH 71	Mionchluain	Conair mhúrtha le cloch thirim	6+200	0m
CH 72	Mionlach	Conair mhúrtha le cloch thirim	9+800	0m
CH 73	Cúil Each	Cró ainmhithe féideartha déanta as ballaí cloiche tirime	11+100	35m soir ó thuaidh
CH 74	Cúil Each	Cairn a tógadh as cloch thirim	11+025	65m siar ó thuaidh
CH 75	Cúil Each	Gné charraig-ghearrtha fhéideartha	11+015	72m siar ó dheas

Uimh. CH:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
CH 76	Cúil Each	Gné thógtha	11+020	92m siar ó dheas
CH 77	Cúil Each	Gné thógtha	11+000	166m siar ó dheas
CH 78	Na Foráí Maola Thoir	Fothracha botháin buaile féideartha, níl siad marcáilte ar aon cheann de na léarscáileanna stairiúla	1+520	0m

13.3.1.12 Limistéir le Fiúntas Seandálaíochta (AAP)

Sa bhreithmheas seo aithníodh roinnt láithreán neamhthaifeadta le fiúntas seandálaíochta (gan athrú ó TMTT 2018) trí anailís a dhéanamh ar na léarscáileanna stairiúla, ar ghrianghraif ón aer, agus trí iniúchtaí allamuigh. Áirítear anseo gnéithe nó limistéir laistigh den timpeallacht ghlactha, amhail sruthchúrsaí, ina dtarlaíonn gníomhaíocht dhaonna go minic. Tá tuairisc ar na limistéir sin i Tábla 13.11.

Tábla 13.11 Limistéir le Fiúntas Seandálaíochta atá suite laistigh den timpeallacht ghlactha

Uimh. AAP:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
AAP 1	Na Foráí Maola Thiar/ Cnoc na Gréine	Sruth Liberty (TB 2)	0+430 -0+650	0m
AAP 2	Troscaigh Thoir/ An Chloch Scoilte	Sruth Throscaí (TB 6)	2+650 -2+950	0m
AAP 3	Na hAille/ An Cheapach	Sruth Bhearna (TB 10)	3+850 -4+150	0m
AAP 4	Baile na hAbhann Thoir	Sruth (TB 12)	4+800 -5+200	0m
AAP 5	Rathún	Sruth agus log portaigh	6+800 -6+900	0m
AAP 6	Rathún	Sruthán	7+300 – 7+375	0m
AAP 7	Barr na Crannaí	Sruthán	7+500 -7+675	0m
AAP 8	Barr na Crannaí	Tailte bogaigh, meath-thorthúla síorfhlíucha	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0 +500 0+850	0m
AAP 9	An Daingean Íochtair/Mionlach	Abhainn na Gaillimhe (TB 22)	9+175 -9+525	0m
AAP 10	An Caisleán Gearr	Féarach bogaigh – ciumhaiseanna Loch an Dúlaigh	12+200 -12+450	0m
AAP 11	An Caisleán Gearr	Log bogaigh	12+975 – 13+075	0m
AAP 12	Páirc na Sceach	Láithreán Lochán na Fráisce	Bealach rochtana do phíblíne	0m

13.3.1.13 Teorainneacha na mBaile Fearainn

Trasnaíonn an Tionscadal 34 baile fearainn, trí pharóiste agus dhá bharúntacht san iomlán mar atá liostaithe i Tábla 13.4. Áiríodh trí bhaile fearainn breise sa chaibidil nuashonraithe TMTT seo mar gheall ar mhéadú Theorainn na Measúnachta ag Ráschúrsa na Gaillimhe.

Is aonad talún Éireannach le fad maith saoil an baile fearainn, tá a lán aonad a bhaineann le rannta talún i bhfad níos luaithe. Ach níor úsáideadh an téarma baile fearainn ar aonad talún go dtí an tSuirbhéireacht Shibhialta i 1654. Níl aon bhaint ag an téarma leis an bhfocal nua-aimseartha ‘town’; tagraíonn sé d’áit mar a dhéantar leis an bhfocal Gaeilge ‘baile’. Is féidir gur téarma é a díorthaíodh ón sean-Bhéarla *-tun land*, a chiallaíonn talamh a dhéanann suas eastát nó mainéar ‘the land forming an estate or manor’ (Culleton 1999, 174).

Maidir le seilbh talún na nGael bhí sé an-tábhachtach go raibh gach clann soiléir faoina cuid fearann³² agus ba ghá claíocha láidre buana a chur timpeall na bhfearann. Maidir leis na teorainneacha a leanann droim mullaigh, sruthanna nó portach is dócha go bhfuil siad níos sine ná na teorainneacha díreacha (*ibid.* 179).

Déantar tagairt do thromlach mór na mbailte fearainn sa 17ú haois, nuair a cuireadh tús le taifid dhoiciméadacha talún. Rinneadh léarscáileanna de na bailte fearainn sa Down Survey sna 1650í. Tugadh an t-ainm sin ar an suirbhé mar leagadh na tomhais ('laid downe') ar fad go cúramach ar pháipéar de réir scála daichead péirse³³ do gach orlach. Dá bhrí sin, eagraíodh a bhformhór roimh an 17ú haois (McErlean 1983, 315).

Sa 19ú haois le linn Shuirbhéireacht Ordanáis na hÉireann tugadh stádas baile fearainn do roinnt diméinte, fialann nó feirmeacha móra agus tugadh teorainneacha níos cruinne do limistéir phortach nó locha a bhí mar bhailte fearainn le teorainneacha míchrúinne go dtí sin (*ibid.*). Roinneadh réimsí móra talún ina mbailte fearainn, agus ainmníodh iad mar Uachtar, Lár nó Íochtar, nó Beag agus Mór agus thuaidh, theas, thoir, thiar (Culleton 1999, 179). Faoin am ar críochnaíodh an chéad Suirbhéireacht Ordanáis bhí taifead ar 62,000 baile fearainn in Éirinn.

Trasnóidh an Tionscadal 34 baile fearainn. Tá sruthchúrsaí nádúrtha á leanúint ag roinnt teorainneacha, ach marcáladh a lán acu i gceart sa 19ú haois agus is le ballaí cloiche tirime traidisiúnta a mharcáiletar iad. Bhí tionchar ag an bhforbairt bhonneagar bóithre agus ag forbairt Chathair na Gaillimhe ar an tírdhreach agus ina lán cásanna níl teorainneacha na mbailte fearainn ar marthain.

Tábla 13.12 Teorainneacha na mBailte Fearainn arna dtrasnú ag an Tionscadal

Uimh. TB:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
TB 1	An Baile Nua/ Na Foráí Maola Thiar	Bóthar na Mara (R336)	0+000	0m
TB 2	Na Foráí Maola Thiar/ Cnoc na Gréine	Sruth Liberty (AAP 1 chomh maith)	0+450 – 0+650	0m
TB 3	Na Foráí Maola Thiar/ Na Foráí Maola Thoir	Bóthar Áitiúil	1+100	0m
TB 4	Na Foráí Maola Thoir/ Troascaigh Thiar	Bóthar Áitiúil	1+550	0m
TB 5	Troascaigh Thiar/ Troascaigh Thoir	Fál scean agus sconsa nua-aimseartha	2+425	0m
TB 6	Troascaigh Thoir/ An Chloch Scoilte	Láithreán theorainn bhaile fearainn lena n-áirítear píosa de shruth (AAP 2)	2+650 - 2+850	0m
TB 7	Troascaigh Thoir/An Chloch Scoilte/ An Baile Ard Thiar	Balla cloiche tirime traidisiúnta	2+975 - 3+200	0m
TB 8	An Baile Ard Thiar/ An Baile Ard Thoir/ An Chloch Scoilte	Bóthar Áitiúil Níl an teorainn idir An Baile Ard Thiar agus Thoir ar marthain	3+250 - 3+350	0m
TB 9	An Baile Ard Thoir/ Na hAille	Balla cloiche tirime traidisiúnta	3+490	0m
TB 10	Na hAille/ An Cheapach	Sruth Bhearna (AAP 3)	4+100	0m

32 Is grúpa nó clann é an ‘sept’.

33 Péirse amháin = 5.0292m

Uimh. TB:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
TB 11	An Cheapach/ Baile na hAbhann Thoir	Lána traidisiúnta múrtha le cloch thirim	4+700 – 4+800	0m
TB 12	Baile na hAbhann Thoir/ An Caorán	Sruth (AAP 4) agus teorainn páirce (an teorainn go hiomlán fiáin)	4+800-5+250	0m
TB 13	An Caorán/ Baile na mBúrcach	Balla cloiche tirime traidisiúnta agus fál sceach	5+660 - 5+725	0m
TB 14	Baile na mBúrcach/ Mionchluain	Balla cloiche tirime traidisiúnta	6+050	0m
TB 15	Mionchluain/Rathún	Balla cloiche tirime traidisiúnta	6+800	0m
TB 16	Rathún/ Leitreach	Balla cloiche tirime traidisiúnta, agus codanna de bainte amach	7+400	0m
TB 17	Leitreach/ Barr na Crannaí	Balla cloiche tirime traidisiúnta	7+550	0m
TB 18	Barr na Crannaí/An Daingean Uachtair	Balla cloiche tirime traidisiúnta	7+740	0m
TB 19	Barr na Crannaí/ An Daingean Uachtair	Níor tugadh cead rochtana	8+200	0m
TB 20	An Daingean Uachtair/ An Daingean Íochtair/Baile an Cheantaigh/An Bealach/Páirc na Sceach	Bóthar Mhaigh Cuilinn an N59 (trasnaithe ag dhá phointe)	8+525	0m
TB 21	Barr na Crannaí/ An Bealach	Balla cloiche tirime traidisiúnta agus díog	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+550	0m
TB 22	An Daingean Íochtair/ Mionlach	Abhainn na Gaillimhe (AAP 9)	9+350	0m
TB 23	Mionlach/ Baile an Dúlaigh	Balla cloiche tirime traidisiúnta	10+725	0m
TB 24	Cúil Each/ Baile an Dúlaigh / An Caisleán Gearr	Bainte amach trí chairéalú	11+600	0m
TB 25	Baile an Dúlaigh/ An Caisleán Gearr	Balla cloiche tirime traidisiúnta agus fál sceach	11+600 - 12+250	0m
TB 26	An Caisleán Gearr/ An Pháirc Mhór	Bóthar Thuama	13+900	0m
TB 27	An Caisleán Gearr/ Ceapach na Boirne	Fál sceach	13+840	0m
TB 28	Ceapach na Boirne/ An Pháirc Mhór	Bóthar Thuama	13+840	0m
TB 29	An Pháirc Mhór/ An Poll Caoin	Balla cloiche tirime traidisiúnta	14+350	0m
TB 30	An Pháirc Mhór/ Baile an Bhriotaigh	Bainte amach	14+750	0m

Uimh. TB:	Baile Fearainn:	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal
TB 31	Baile an Bhriotaigh/ Dabhach Uisce	Bainte amach	15+600	0m
TB 32	Dabhach Uisce / Cúil Each / An Bréanlochán	Balla cloiche tirime traidisiúnta agus bóthar	15+750-16+800	0m
TB 33	Rathún/ Leitreach	Balla cloiche tirime traidisiúnta	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 1+620	0m
TB 34	Cúil Each / An Garrán Thuaidh	Bainte (laistigh den bóthar reatha)	17+500	0m

13.3.1.14 Anailís ar logainmneacha laistigh den timpeallacht ghhlactha

Is foinse eolais luachmhar iad ainmneacha bailte fearainn ar thopagrafaíocht, ar sheilbh talún agus ar úsáid talún laistigh de thírdhreach ar bith. Is féidir faisnéis a fháil uathu freisin ar stair, ar sheandálaíocht agus ar bhéaloideas an cheantair. D'fhéadfaí go dtagraíonn logainm do láithreán a bhí ligthe i ndearmad agus ar an gcaoi sin d'fhéadfaí teacht ar iarsmaí láithreán áirithe faoi dhromchla na talún. Sna 1830í agus 1840í, nuair a rinneadh léarscáileanna den tír ar fad den chéad uair rinne na suirbhéirí ón Suirbhéireacht Ordanáis ainmneacha na mbailte fearainn a thaifead. Tá bunús Gaelach ag roinnt ainmneacha bailte fearainn sa timpeallacht ghhlactha ach thar am cuireadh cuma an Bhéarla orthu. Is iad na príomhthagairtí atá ann chun anailís a dhéanamh ar logainmneacha ná *Irish Local Names Explained* le P.W Joyce (1870) agus Bunachar Logainmneacha na hÉireann. Sa tábla thíos tugtar tuairisc agus míniú ar ainmneacha na mbailte fearainn i gcomharsanacht an Tionscadail.

Tábla 13.13 Ainmneacha Bailte Fearainn laistigh den timpeallacht ghlaetha

Ainm (Béarla)	Ainm (Gaeilge)	Díorthú	Míniú a d'fhéadfadh a bheith ann
New Village	An Sráidbhaile Nua	N/A	Ceangailte is dócha le bunú Shráidbhaile Bhearna
Forramoyle East & West	Na Forai Maola Thoir & Thiar	<i>Fauran-maola</i>	Fuarán ar chnocán maol
Trusky West & East	Troscaigh Thiar & Thoir	<i>Triucha</i>	Tríocha céad nó ceantar
Cloughscoltia	An Chloch Scoilte	<i>Chloch - Scoilte</i>	An chloch atá scoilte
Ballard West & East	An Baile Ard Thiar & Thoir	<i>Baile-ard</i>	An baile ard
Aille	An Aill	<i>Aill</i>	An aill
Cappagh	An Cheapach	<i>Ceapach</i>	Páirc churaíochta
Ballynahown East	Baile na hAbhann Thoir	<i>Baile - na - hAbhann</i>	Baile ar an Abhainn
Keeraun	An Caorán	<i>Caorán</i>	Móinteán
Mincloon	Mionchluain	<i>Meen-cluain</i>	Móinéar beag/mín
Rahoon	Rathún	<i>Rath-ún</i>	An ráth
Letteragh	Leitreach	<i>Leitreach</i>	Taobh cnoic
Ballagh	An Bealach	<i>Bealach</i>	Slí/bearnas
Kentfield	Baile an Cheantaigh	N/A	Ceangailte is dócha le hainm úinéir talún
Bushypark	Páirc na Sceach	<i>Bohy-pairc</i>	Páirc ina raibh cró nó puball
Dangan Lower & Upper	An Daingean Íochtair & Uachtair	<i>Daingean</i>	Áit láidir
Barnacranny	Barr na Crannaí	<i>Barr - na - crann</i>	Barr an chrainn
Menlough	Mionlach	<i>Meen-lach</i>	An loch beag nó mín
Castlegar	An Caisleán Gearr	<i>Caisleán - Gearr</i>	An caisleán gearr
Ballindoooley	Baile an Dúlaigh	<i>Baile - an - Dúlaigh</i>	Baile/Áitreabh an Dúlaigh
Cappanabornia	Ceapach na Boirne	<i>Ceapach - na - Boirne</i>	Talamh charraigeach
Parkmore	An Pháirc Mhór	<i>Pháirc-mór</i>	An pháirc mhór
Ballybrit	Baile an Bhriotaigh	<i>Baile - an - Bhriotaigh</i>	Baile na mBriotanach
Pollkeen	An Poll Caoin	<i>Poll - Caoin</i>	An Poll deas
Doughiska	Dabhach Uisce	<i>Dabhach-uisce</i>	An t-umar uisce
Breanloughaun	An Bréanlochán	<i>Bréan-lochán</i>	An loch salach
Coolagh	Cúil Each	<i>Cualacha</i>	Páirc chúinne
Garraun North	An Garrán Thuaidh	<i>Garrán</i>	An doire

13.3.1.15 Torthaí ón Suirbhé Geofisiceach

Mar chuid den mheasúnú, rinneadh suirbhé geofisiceach i limistéar amháin le fiúntas seandálaíochta, limistéar a aithníodh sa mheasúnú bonnlíne agus san iniúchadh allamuigh. Tá an limistéar seo suite laistigh de bhaile fearainn Pháirc na Sceach agus dhírigh an suirbhé ar limistéar gar do shéipéal agus reilig (BH 7) agus ardán neamhaitheanta sa tírdhreach (CH 38) a bhféadfadh fiúntas seandálaíochta a bheith ag baint leis.

Rinne Earthsound Archaeological Geophysics an suirbhé geofisiceach thar ceann IAC Ltd do Comhairle Chontae na Gaillimhe agus TII. Rinneadh an suirbhé ar an 17 agus 18 Samhain 2016 faoi cheadúnas 16R0190. Rinneadh suirbhé maighnéadaiméadrach agus suirbhé leictreamaighnéadach ar Fhriotaíocht Leictreach Dhealraitheach.

Níor thángthas ar aon aimhrialtacht maidir le Séipéal Pháirc na Sceach agus níl aon fhianaise ann go síneann an reilig a bhaineann leis chomh fada le limistéar an tsuirbhé.

Mar thoradh ar an suirbhé léiríodh go raibh díoga ar fud limistéar an tsuirbhé. Bhí a lán de na díoga sin i bhfoirmiú líneach agus is dócha gur gnéithe teorann iad. Ón suirbhé friotaíochta is cosúil gur bhain carnán nó balla le cuid acu. Aithníodh sraith fuíoll-teorainneacha páirce freisin.

Tá fianaise seandálaíochta ann lena n-áirítear láithreáin fhéideartha i gcomhair dó nó tionsclaíochta agus díog fo-dhronuilleogach amháin agus díoga. Is dócha go mbeidh breis aimhrialtachtaí ag baint le coinníollacha na hithreach nó le coinníollacha geolaíochta an láithreáin agus/nó le lomáin gheolaíochta gar don dromchla. Tugtar an tuairisc iomlán in Aguisín A.13.12.

13.4 Saintréithe an Tionscadail

Tá cur síos mionsonraithe ar an Tionscadal agus ar ghníomhaíochtaí tógála le fáil i gCaibidil 5, Cur Síos ar an Tionscadal agus Caibidil 7, Gníomhaíochtaí Tógála.

Tugtar achoimre sna céimeanna tógála agus oibríochta ar phríomh-shaintréithe an Tionscadail atá ábhartha don mheasúnacht ar an Oidhreacht Chultúrtha.

13.4.1 Céim 1

Áirítear le Céim 1 clós stáblaí sealadach a thógáil lena n-áirítear carrchlós do bhoscaí capaill, seid innealra, seid chothabhála, fostáisiún BSL, dhá thobar, fainne réamhpharáide agus pailliún nua ar thailte Ráschúrsa na Gaillimhe. (Ar thug Comhairle Cathrach na Gaillimhe cead pleanála ina leith i mí na Nollag 2024 Uimhir Thagartha Phleanála: 24/60279).

13.4.2 Céim 2

Cuimsítear le Céim 2 tógáil agus oibriú an N6 GCRR atá beartaithe.

13.4.3 Céim 3

Cuimsítear le Céim 3 den tógáil clós stáblaí nua buan a thógáil lena n-áirítear áit pháirceála do bhoscaí capaill tar éis tabhairt ar lámh an N6 GCRR atá beartaithe. (Ar thug Comhairle Cathrach na Gaillimhe cead pleanála ina leith i mí na Nollag 2024 Uimhir Thagartha Phleanála: 24/60279).

13.4.4 Céim 4

Cuimsítear le Céim 4 scartáil na stáblaí sealadacha a tógadh i gCéim 1. (Ar thug Comhairle Cathrach na Gaillimhe cead pleanála ina leith i mí na Nollag 2024 Uimhir Thagartha Phleanála: 24/60279).

13.4.5 Céim 5

Is í Céim 5 an chéim oibríochta den Tionscadal.

13.4.6 An Chéim Thógála

Mar gheall ar thógáil an Tionscadail beidh gá le lorg na forbartha a thochailt go hiomlán agus imreofar tionchar díreach ar aon ghnéithe na hOidhreacht Cultúrtha laistigh den limistéar sin. Tugtar na tionchair fhéideartha a bhaineann leis na tréithe sin i gCuid 13.5 agus tá na sonraí maidir leis an gcaoi a bhféadfadh na tionchair tarlú in Aguisín A.13.10.

13.4.7 An Chéim Oibríochta

Le linn Chéim 5, céim oibríochta an Tionscadail, tá éifeachtaí féideartha ar na láithreáin Oidhreachtachta Cultúrtha i ngeall ar athruithe fisiciúla ar an timpeallacht ghlactha. Tugtar achoimre ar na héifeachtaí féideartha sin i gCuid 13.5 chomh maith le sonraí maidir leis an gcaoi a bhféadfadh na héifeachtaí tarlú in Aguisín A.13.10.

13.5 Measúnú ar na hÉifeachtaí

13.5.1 Réamhrá

Rinneadh an measúnú ar na héifeachtaí féideartha maidir le hOidhreacht Chultúrtha de réir na gcritéar atá leagtha amach i gCuid 13.2.4. Tá achoimre ar na láithreáin agus struchtúir ar fad, agus ar na tionchair fhéideartha agus ar an maolú beartaithe i Tábla 13.22 go Tábla 13.27 i gCuid 13.9.

13.5.2 Éifeacht “Gan Dada a Dhéanamh”

Dá mba rud é nach leanfaí ar aghaidh leis an Tionscadal, ní bheadh aon éifeachtaí ar acmhainní na hOidhreachtachta Cultúrtha.

13.5.3 Éifeachtaí Féideartha na Tógála

D’fhéadfadh an suaitheadh talún a bhaineann le tógáil an Tionscadail, mar shampla barrithir a bhaint amach agus tochair eile ar na tailte atá laistigh de lorg an Tionscadail, éifeachtaí díreacha agus diúltacha a imirt ar na láithreáin seo a leanas (Tábla 13.14). Níltear ag súil le héifeachtaí indíreacha ón gcreathadh ná ón smúdar a bhaineann le gníomhaíochtaí tógála.

Nuashonraíodh an mheasúnacht tionchair ó chaibidil TMTT 2018 chun cur i bhfeidhm na modheolaíochta is gá de réir *Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects*, TII 2024, a léiriú.

Tábla 13.14 Oidhreacht Seandálaíochta (AH): Éifeachtaí Féideartha na Tógála

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
-	AH 2 An Ballán, AH 42 Struchtúr	-	AH 24 Taifead iomarcach, AH 27 Cairéal	-	-	-

Tábla 13.15 Oidhreacht Thógtha (BH): Éifeachtaí Féideartha na Tógála

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-airithe
	BH 12 Teachín ceann tuí	-	-	-	-	-

Tábla 13.16 Tírdhreacha Deartha (DL): Éifeachtaí Féideartha na Tógála

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
-	-	DL 8 Diméin Chaisleán Mhionlaigh	DL 7 Diméin an Daingin Íochtaraigh	DL 4 Diméin Theach Pháirc na Sceach	DL 2 Diméin Theach Rathúin	-

Tábla 13.17 Oidhreacht Chultúrtha (CH): Éifeachtaí Féideartha na Tógála

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
-	CH 49 Tuama réamhstairiúil b'fhéidir, CH 51 Bollán le tábhacht seandálaíocht b'fhéidir	CH 38 Imfhálú cearnógach b'fhéidir, CH 57 Cosán Aifrinne, b'fhéidir	CH 2 Láithreán le foirgnimh dhúchasacha CH 10 Láithreán le loca caorach, CH 18 Teachín dúchasach, CH 26 Teachín dúchasach, CH 29 Láithreán le foirgnimh dhúchasacha, CH 32 Teach cloiche lasmuigh, CH 33 Lána múrtha, CH 34 Láithreán le foirgneamh dúchasach, CH 36 Lána múrtha, CH 37 Carnáin réitigh, CH 52 Láithreán le foirgnimh dhúchasacha, CH 55 Láithreán le foirgnimh dhúchasacha, CH 56 Láithreán le foirgnimh dhúchasacha, CH 58 Láithreán le foirgnimh dhúchasacha, CH 70 Tóchar Bóthair Iarainn, CH 71 Rian múrtha CH 72 Rian múrtha	CH 8 Lána múrtha, CH 68 Bóthar iarainn as úsáid	-	-

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
			CH 78 Bothán buaile			

Limistéir le Fiúntas Seandálaíochta

D'fhéadfadh éifeachtaí diúltacha agus díreacha measartha, suntasacha, nó troma a bheith ag an suaitheadh talún a bhaineann leis an Tionscadal, ar ghnéithe neamhaitheanta seandálaíochta, ar fhosuithe nó ar dhéantáin a d'fhéadfadh a bheith faoin dromchla reatha nó faoi leibhéal an uisce laistigh de na AAPanna ainmnithe 1-12.

Teorainneacha na mBailte Fearainn

D'fhéadfadh éifeacht mheasartha dhíreach agus dhiúltach a bheith ag an suaitheadh talún a bhaineann leis an Tionscadal ar 32 de na 34 baile fearainn atá suite laistigh de Theorainn Mheasúnachta an Tionscadail. Tugtar faoi deara go leagtar amach roinnt teorainneacha (agus teorainneacha páirce neamhainmnithe) laistigh de lorg an Tionscadail le ballaí cloiche tirime traidisiúnta. Áirítear cleachtas tógála na struchtúr seo ar Liosta Oidhreachta Doláimhsithe UNESCO, ach ní bheadh aon tionchar ar an 'gleachtas tógála' dá mbainfí codanna de na teorainneacha sin.

Ginearálta

D'fhéadfadh éifeachtaí díreacha agus diúltacha a bheith ag an suaitheadh talún a bhaineann leis an Tionscadal ar ghnéithe seandálaíochta, ar fhosuithe nó ar dhéantáin a d'fhéadfadh a bheith faoin dromchla reatha, gan a bheith le feiceáil. D'fhéadfadh suntasacht na héifeachta athrú ó mheasartha go trom, de réir chineál, fhairsinge agus shuntasacht aon iarsmaí seandálaíochta a shainaithnítear.

13.5.4 Éifeachtaí Oibríochta Féideartha

D'fhéadfadh oibriú an Tionscadail éifeacht indíreach nó dhiúltach a imirt ar na láithreáin seo a leanas:

Tábla 13.18 Oidhreacht Seandálaíochta (AH): Éifeachtaí Oibríochta Féideartha

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
-	-	AH 15 Teach samhraidh AH 16 Caisleán Mhionlaigh	AH 29 Caiseal etc	AH 1 Taifead iomarcach AH 12 Láithreán tí AH 14 Gné Thírdhreach Deartha	AH 23 Séipéal (suíomh) AH 26 Taifead iomarcach	-

Tábla 13.19 Oidhreacht Thógtha (BH): Éifeachtaí Oibríochta Féideartha

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
-	-	BH 9 Teach samhraidh BH 10 Caisleán Mhionlaigh	BH 1 Teachín ceann tuí BH 7 Séipéal AH 17 Caiseal srl.	BH 2 Teachín ceann tuí BH 5 Teach Pháirc na Sceach BH 14 Láithreán séipéil	-	BH 15 Dhá theachín i bhfothracha

Tábla 13.20 Tírdhreacha Deartha (DL): Éifeachtaí Oibríochta Féideartha

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
-	-	DL 8 Diméin Chaisleán Mhionlaigh	DL 7 Diméin an Daingin Íochtaraigh	DL 4 Diméin Theach Pháirc na Sceach	DL 2 Diméin Theach Rathúin	-

Tábla 13.21 Oidhreacht Chultúrtha (CH): Éifeachtaí Oibríochta Féideartha

Suntasacht Fhéideartha na hÉifeachta						
Trom	An-Tábhachtach	Tábhachtach	Measartha	Beag	Neamhthábhachtach	Do-bhraite
-	-	CH 20 Foirgnimh dhúchasacha	CH 23 Teachín dúchasach, CH 25 Foirgnimh dhúchasacha CH 30 Coimpléasc dúchasach	CH 4 Imfhálú leathchiorclach, CH 7 Teachín dúchasach, CH 13 Coimpléasc dúchasach, CH 31 Foirgnimh dhúchasacha, CH 35 Teach Leitriff, CH 42 Teach cloiche lasmuigh, CH 60 Coimpléasc dúchasach, CH 62 Coimpléasc dúchasach, CH 67 Teach an Daingin, CH 69 Carraig Aifrin, b'fhéidir.	CH 24 Foirgneamh dúchasach i bhfothracha, CH 54 Teachín dúchasach	CH 27 Teachín dúchasach, CH 50 Gné chiorclach b'fhéidir, CH 61 Teachín dúchasach

Níor aithníodh aon éifeachtaí indíreacha ar Limistéir le Fiúntas Seandálaíochta ná ar Theorainneacha Bhailte Fearainn le linn na Céime Oibríochta.

13.5.5 Níl aon Éifeachtaí Tuartha

Níl aon éifeachtaí díreacha ná indíreacha tuartha do na láithreáin seo:

AH 3-11, 13, 17-22, 25, 28, 30-41, 43-52

BH 3, 4, 6, 8, 11, 13, 16, 18-30

DL 1, 3, 5, 6, 9

CH 1, 3, 5, 6, 9, 11, 12, 14-17, 19, 21, 22, 28, 39-41, 43-48, 53, 59, 63-66, 73-77

13.6 Bearta Maolaithe

13.6.1 Réamhrá

Tá na bearta maolaithe don Oidhreacht Chultúrtha leagtha amach thíos agus tugtar na sonraí in Aguisín A.13.11. Tá achoimre ar na láithreáin agus struchtúir ar fad, agus ar na héifeachtaí féideartha agus ar an maolú beartaithe i Tábla 13.21 go Tábla 13.26 i gCuid 13.8.

Nuashonraíodh an straitéis mhaolaithe ó chaibidil TMTT 2018 chun aon athruithe ar an measúnacht tionchair a léiriú, a tharla mar gheall ar chur i bhfeidhm na modheolaíochta is gá de réir *Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects, TII 2024*.

13.6.2 An Chéim Thógála

Seo thíos na bearta maolaithe don chéim thógála:

- Déanfar an obair go léir mar chuid de Chonradh Seirbhísí Seandálaíochta Chéim (i)-(iv) agus déanfaidh Seandálaí an Tionscadail, arna cheapadh ag TII i gcomhairle le hInnealtóir an Tionscadail, an obair sin a bhainistiú agus a mhaoirsiú. Cuirfear gach suirbhé seandálaíochta, tástáil agus tochailt i gcrích sula gcuirfear tús leis an tógáil
- Sula dtosófar ar an obair thógála cuirfear i bhfeidhm clár suirbhéireachta geofisicí (nuair is indéanta) laistigh de lorg an Tionscadail. Díreoidh sé sin ar láithreáin úrnua agus limistéir nár cuireadh isteach orthu roimhe seo, laistigh de Theorainn na Measúnachta
- Tar éis suirbhé geofisiceach déanfar trinseáil thrialach seandálaíochta faoi Threoracha Aireachta i gcomhairle leis an DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail. Ag brath ar thorthaí na n-imscrúduithe, d'fhéadfaí go mbeadh gá le maolú breise amhail caomhnú trí thaifead nó *in situ*. Beidh comhaontú Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta ón DoHLGH riachtanach le haon mhaolú breise a chur i gcrích. Déanfar soláthar iomlán chun tochailt a dhéanamh ar aon ghnéithe seandálaíochta agus/nó sil-leagain a d'fhéadfaí a aithint, má mheastar gurb é sin an bealaí is oiriúnaí chun leanúint ar aghaidh
- Déanfar an tochailt (caomhnú trí thaifead) ar gach láithreán seandálaíochta a taifeadadh roimhe seo – i gcás ina dtiteann iad sin, go hiomlán nó i bpáirt, laistigh de lorg an Tionscadail – faoi chomhairliúchán Threoir Aireachta i gcomhairle le DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail
- Roimh an scartáil, déanfar suirbhé iomlán tomhaiste, i scríbhinn agus grianghrafadóireachta den teachín ceann tuí BH 12. Déanfaidh duine nó foireann a bheidh cáilithe go cuí an suirbhé sin i gcomhairle le DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail
- Déanfar taifead grianghrafadóireachta agus i scríbhinn mionsonraithe ar an tírdhreach diméin a bhaineann le Caisleán Mhionlaigh (DL 8), ag an Daingean Íochtarach (DL7) agus ag Teach Pháirc na Sceach (DL4) sula dtosófar ar thógáil an Tionscadail. Déanfaidh duine nó foireann a bheidh cáilithe go cuí an suirbhé sin faoi Threoracha Aireachta agus i gcomhairle le DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail
- Déanfar mionsuirbhé fótagrafach agus i scríbhinn (lena n-áirítear trinseáil thrialach mar is cuí) ar na láithreáin Oidhreacht Cultúir, ina bhfuil iarsmaí d'oidhreacht thógtha, liostaithe i Tábla 13.17. Déanfar é sin i gcomhairle le DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail. Déanfar soláthar iomlán chun tochailt a dhéanamh ar aon ghnéithe seandálaíochta agus/nó sil-leagain a d'fhéadfaí a aithint, má mheastar gurb é sin an bealaí is oiriúnaí chun leanúint ar aghaidh
- Déanfar measúnuithe seandálaíochta lapaireachta nó faoi uisce ag aon sruthchúrsaí nádúrtha (AAPanna) a mbeidh tionchar ag an Tionscadal orthu agus a gcuirfear isteach ar a mbruacha. Déanfar é sin faoi Threoracha Aireachta agus i gcomhairle le DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail. Déanfar soláthar iomlán chun tochailt a dhéanamh ar aon ghnéithe seandálaíochta agus/nó sil-leagain a d'fhéadfaí a aithint, má mheastar gurb é sin an bealaí is oiriúnaí chun leanúint ar aghaidh

- Beidh aon chuid de Theorainneacha Baile Fearainn a mbeidh tionchar ag an Tionscadal air faoi réir suirbhé i scríbhinn agus grianghrafadóireachta mionsonraithe (chun trinseáil thrialach a áireamh nuair is cuí). Déanfar é sin i gcomhairle le DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail. Déanfar soláthar iomlán chun tochailt a dhéanamh ar aon ghnéithe seandálaíochta agus/nó sil-leagain a d'fhéadfaí a aithint, má mheastar gurb é sin an bealaí is oiriúnaí chun leanúint ar aghaidh
- I limistéar Shráidbhaile Chúil Each, tabharfar faoi na bearta maolaithe thuas i gcomhairle le hionadaithe de chuid áitritheoirí Mhionlaigh-Chúil Each-Bhaile an Phoill-Bhaile an Dúlaigh.

13.6.3 An Chéim Oibríochta

Tá na bearta maolaithe don chéim oibríochta thíos. Tá na bearta sin molta chun aon tionchair indíreacha ar an gcéim oibríocháin den Tionscadal ar na gnéithe sin, a mhaolú. Tá sé tugtha ar aird go go gcomhlíonfar na bearta sin le linn na céime tógála nó roimhe sin.

- Déanfar miontaifead fótagrafach agus i scríbhinn ar láithreáin AH 15, 16, 29 agus 24 chun an suíomh reatha a chaomhnú sula dtosófar ar thógáil agus ar oibriú an Tionscadail. Déanfaidh duine nó foireann a bheidh cáilithe go cuí é sin i gcomhairle le Roinn DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail
- Déanfar miontaifead fótagrafach agus i scríbhinn ar láithreáin BH 1, 7, 9, 10 agus 17 chun an suíomh reatha a chaomhnú sula dtosófar ar thógáil agus ar oibriú an Tionscadail. Déanfaidh duine nó foireann a bheidh cáilithe go cuí é sin i gcomhairle le Roinn DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail
- Déanfar miontaifead fótagrafach agus i scríbhinn ar láithreáin DL 4, 7, agus 8 chun an suíomh reatha a chaomhnú sula dtosófar ar thógáil agus ar oibriú an Tionscadail. Déanfaidh duine nó foireann a bheidh cáilithe go cuí é sin i gcomhairle le Roinn DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail
- Déanfar miontaifead fótagrafach chomh maith le taifead tírdhreacha i scríbhinn agus fótagrafach, (más gá) ar láithreáin CH8, 20, 23, 25, 30, 32, 33, 36, 37, 57, 68, 70, 71, 72 agus 78 chun an suíomh reatha a chaomhnú sula dtosófar ar thógáil agus ar oibriú an N6 GCRR atá beartaithe. Déanfaidh duine nó foireann a bheidh cáilithe go cuí é sin i gcomhairle le Roinn DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail

13.7 Éifeachtaí Iarmharacha

13.7.1 Réamhrá

13.7.2 An Chéim Thógála

Nuair a chuirfear na bearta maolaithe atá molta i bhfeidhm, ní bheidh aon éifeacht iarmharach shuntasach ar an acmhainn Oidhreacht Cultúrtha mar gheall ar thógáil an Tionscadail.

13.7.3 An Chéim Oibríochta

Leis na bearta maolaithe atá beartaithe déanfar taifead ar chomhthéacs na láithreán siúd a mbeidh éifeachtaí indíreacha orthu ag an Tionscadal. Ní chuirfidh an maolú deireadh iomlán le tionchar iarmharach an Tionscadail ar na láithreáin seo a leanas, mar gheall ar chóngaracht an Tionscadail do na struchtúir:

- AH 15/BH 19 Caisleán Mhionlaigh - tar éis an mhaolaithe beidh éifeacht dhiúltach indíreach, de shuntasacht éifeachta mheasartha, ag oibriú an Tionscadail ar an gcaisleán
- AH 16/BH 10 Teach Samhraidh – tar éis an mhaolaithe beidh éifeacht dhiúltach indíreach, de shuntasacht éifeachta mheasartha, ag oibriú an Tionscadail ar an teach samhraidh

13.8 Tionchair Charnacha

Sainítear tionchair charnacha mar theaghlaim de chuid mhaith tionchar beag lena gcruthaítear tionchar amháin, atá níos mó agus níos suntasaí. Breithnítear le tionchair charnacha na brúnna reatha ar an timpeallacht nádúrtha mar aon le forbairtí atá beartaithe agus á bpleanáil.

Sa chuid seo den chaibidil cuirtear i láthair an mheasúnacht a rinneadh chun scrúdú a dhéanamh ar cibé an dócha nó nach dócha go bhféadfadh an Tionscadal in éineacht le haon tionscadail nó pleananna eile a bheith ina gcúis le héifeacht shuntasach ar an Oidhreacht Chultúrtha.

Meastar go mbeidh éifeachtaí suntasacha agus éifeachtaí fíorshuntasacha ar an Oidhreacht Chultúrtha, ag suíomhanna ar leith mar gheall ar thógáil agus oibriú an Tionscadail é féin.

Agus tionscadail atá beartaithe agus geallta á sainaitheint le haghaidh éifeachtaí carnacha a mheasúnú, rinneadh breithniú ar chlár phleanála Chathair agus Chontae na Gaillimhe, agus sainaitheint na tionscadail i gcomhréir leis an modheolaíocht a leagtar amach i gCaibidil 21 den TMTT nuashonraithe seo. Ina dhiaidh sin, rinneadh scóip na dtionscadal atá beartaithe agus geallta a mheas do mheasúnacht sa chaibidil seo bunaithe ar fhogasacht choibhneasta agus tionchair thalmhaíochta fhéideartha mar gheall ar na forbairtí atá beartaithe.

Rinneadh na foinsí seo a leanas a mheas agus tionscadail á sainaitheint don liosta fada:

- Suíomh gréasáin an Bhoird Pleanála (ABP) (<http://www.pleanala.ie/index.htm>) – le mionsonraí a fháil faoi Fhorbairtí Straitéiseacha Bonneagair (SIDanna), Forbairtí Straitéiseacha Tithíochta (SHDanna) agus ceadanna a thugtar ar achomharc
- Údaráis áitiúla (Comhairle Cathrach na Gaillimhe agus Comhairle Chontae na Gaillimhe) le haghaidh iarratais phleanála agus ainmniúcháin faoin bplean forbartha áitiúil

Na cineálacha tionscadail a ndearnadh a mheas:

- Iarratais Phleanála Áitiúla – na tionscadail úd dá ndéantar iarratas ar chead pleanála trí na húdaráis phleanála áitiúla iad féin, agus sainaitheint iad ó liostaí iarratas pleanála leis na húdaráis áitiúla
- Forbairtí Tithíochta Straitéisí (SHDanna) – forbairtí cónaithe de chineál agus scála áirithe (e.g., 100 aonad tithíochta nó cóiríochta do mhic léinn) inar cuireadh iarratais go díreach faoi bhráid an Bhoird Pleanála
- Forbairtí Cónaithe Mórscála (LRDanna) – forbairtí cónaithe de chineál agus scála áirithe (e.g., 100 aonad tithíochta nó cóiríochta do mhic léinn nó níos mó lena gcuimsítear 200 spás leapa nó níos mó) ar a ndearnadh iarratas ar chead pleanála in leith trí na húdaráis phleanála áitiúla
- Forbairtí Bonneagair Straitéisigh (SIDanna) - forbairtí móra bonneagair ag údaráis áitiúla agus eile ina gcuirtear iarratais go díreach faoi bhráid an Bhoird Pleanála

Measadh tréimhse chúig bliana a bheith is iomchuí le haghaidh cuardaigh pleanála, óir bheadh na ceadanna a tugadh níos mó ná cúig bliana ó shin tógtha, leath-thógtha nó á dtógáil den chuid is mó nuair a bhreathnaítear ar na clár phleanála.

Measadh go raibh maolán 250m ó Theorainn na Measúnachta ina mhaolán cuí toisc nach féidir an tionchar ar an Oidhreacht Chultúrtha a mheas ach i gcás ina bhfuil forluí fisiciúil idir Theorainn Mheasúnachta an Tionscadail agus an t-iarratas. Rinneadh scagadh tosaigh le feidhmeanna a eisiamh nár measadh a bheith ábhartha sa ‘liosta fada’. Áiríodh orthu sin iarratas nach bhfuil gníomhach i láthair na huaire (i.e. iarratais choinneála, neamhbhailí, tarraingthe siar, dhiúltaithe agus gan achomharc, dhiúltaithe ar achomharc), agus iarratais ar scála beag. Rinneadh cuardach ar na liostaí iarratas pleanála leis na mion-iarratais sin a eisiamh ón liosta fada ar an mbonn i bhfianaise a mionchineáil nach dócha go mbeadh éifeacht charnach leo a d’fhéadfai a aithint iontu féin taobh amuigh d’éifeachtaí an Tionscadail. I measc na samplaí d’iarratais phleanála a eisíodh ón réamhliosta fada bhí iarratais chun grianaín, síneadh tithe, tiontuithe áiléar, athruithe úsáide le haghaidh foirgnimh aonair nó líon beag foirgneamh a thógáil nó a scartáil, tithe amuigh a thógáil, mionathruithe le cabhsáin agus iarratais choinneála.

Rinneadh measúnú ar an liosta deiridh d’fhorbairtí ceadaithe agus beartaithe laistigh de 250m de Theorainn na Measúnachta chun aon éifeachtaí carnacha (le linn na tógála agus na hoibríochta) ar an acmhainn Oidhreachta Cultúrtha a thuar. Sainaitheint 41 tionscadal a raibh ábharthacht ag baint leo ó thaobh na hoidhreachta cultúrtha de laistigh de 250m de Theorainn na Measúnachta agus rinneadh measúnú orthu agus tar éis comparáid idir péirí, níl an éifeacht charnach fhéideartha suntasach, féach Aguisín A.13.13 le haghaidh sonraí breise.

Níor sainaithníodh aon mhórtionchair charnacha agus gach tionscadal atá beartaithe agus geallta á gcur san áireamh.

Ós rud é nach mbeidh aon éifeachtaí iarmharacha suntasacha ann ar an acmhainn Oidhreacht Cultúrtha de thoradh thógáil agus fheidhmiú an Tionscadail nuair a chuirfear na bearta maolaithe atá molta i bhfeidhm, ní eascróidh aon tionchair charnacha eile as na tionscadail go léir atá pleanáilte agus / nó geallta, nuair a bhreithneofar orthu in éineacht leis an Tionscadal.

13.9 Achoimre

Baineann na príomhathruithe leis an gcaibidil ó TMTT 2018 leis an méid seo a leanas a nuashonrú:

- an tuairisc ar an timpeallacht ghlactha chun aon láithreáin nó struchtúir bhreise a cuireadh leis an Taifead ar Shéadchomharthaí agus Áiteanna, an Taifead ar Struchtúir Chosanta agus tochailtí seandálaíochta roimhe seo a chur san áireamh
- modheolaíochtaí measúnaithe chun na *Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects*, 2024, TII a chur san áireamh
- Aguisíní A.13.1 go A.13.11 chun athruithe nó breisithe ar láithreáin agus struchtúir atá liostaithe sna fardail éagsúla a chur san áireamh.
- Fíoracha 13.1.1 go 13.1.15 chun láithreáin agus struchtúir bhreise a léiriú
- an chaibidil chun na pointí a tarraingíodh anuas ón Achoimre Fianaise a cuireadh i láthair an Bhoird Pleanála (ABP) ag an éisteacht ó bhéal in 2020 agus ó Thuarascáil Chigire ABP dar dáta Meitheamh 2021 a chur san áireamh
- an mheasúnacht tionchair chun Treoir 2024 TII agus aon láithreáin nuachta nó struchtúir a taifeadadh sna fardail éagsúla a chur san áireamh

Tá achoimre ar na láithreáin agus struchtúir ar fad, agus ar na héifeachtaí féideartha agus ar an maolú beartaithe i Tábla 13.22 go Tábla 13.27 thíos.

Beidh éifeacht dhíreach agus dhiúltach ar dhá Shéadchomhartha Taifeadta (AH2 agus 42), ballán agus struchtúr faoi seach, le linn thógáil an Tionscadail, agus suntasacht mhór éifeachta mar thoradh air sin. Tháinig an t-athrú chun cinn mar thoradh ar TMTT 2018 toisc gur láithreán a sainaithníodh le déanaí é AH42 agus úsáideadh an mhodheolaíocht measúnachta tionchair ar an measúnacht seo, mar a leagtar amach in *Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects*, 2024 TII. Ba cheart a thabhairt faoi deara nár aimsíodh an Ballán le linn iniúchta allamuigh agus nár aimsíodh é le linn suirbhé roimhe sin arna dhéanamh ag Suirbhé Seandálaíochta na hÉireann. Cuireadh an struchtúr le taifead le déanaí, a bheag nó a mhór (Samhain 2022), de bharr a bheith tuairiscithe do Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta. Scríobhtar san iontráil SMR go bhfuil sé deacair dáta feidhme a thabhairt ar an ngné. Beidh éifeacht dhíreach dhiúltach freisin ag an Tionscadal ar AH 24 (rangaithe faoi láthair mar thaifead iomarcach) agus ar láithreán cairéil (AH 27). Baineann AH 27 leis an tréimhse iarmheánaiseach agus is beag tábhacht seandálaíochta atá leis. Meastar suntasacht éifeachta an dá láithreáin a bheith measartha.

D'fhéadfadh éifeacht dhíreach agus dhiúltach a bheith ag an suaitheadh talún a bhaineann leis an Tionscadal go ginearálta, ar ghnéithe seandálaíochta, ar fhosuithe nó ar dhéantáin, nár taifeadadh go dtí seo agus a d'fhéadfadh a bheith faoin dromchla reatha, gan a bheith le feiceáil. D'fhéadfadh suntasacht na héifeachta athrú ó mheasartha go trom, de réir chineál, fhairsinge agus shuntasacht aon ghnéithe seandálaíochta a d'fhéadfaí a shainaithint.

Beidh éifeacht dhíreach agus dhiúltach ar struchtúr cosanta amháin (BH 12) mar gheall ar thógáil an Tionscadail. Beidh suntasacht na héifeachta an-suntasach. Sula dtógfar an Tionscadal, leagfar an foirgneamh seo, atá ina theachín ceann tuí aon stóir (tar éis suirbhé ailtireachta ag foireann atá cáilithe go cuí).

Beidh éifeachtaí diúltacha díreacha agus indíreacha, le suntasacht éifeachta shuntasach, ar thírdhreach na diméine a bhaineann le Caisleán Mhionlaigh (DL 8). Meastar an éifeacht dhíreach ar thírdhreach na diméine ag An Daingean Íochtair (DL 7) agus ag Teach Pháirc na Sceach (DL 4) a bheith measartha. Cé go mbeidh éifeacht dhíreach ar Theach Rathúin (DL 2) ní bheidh sé suntasach mar gheall ar nádúr forbartha na timpeallachta.

Taifeadadh dhá éifeacht dhiúltacha dhíreacha san iomlán atá an-suntasach i leith láithreáin nár taifeadadh roimhe seo nó struchtúir le fiúntas cultúrtha féideartha (CH 49, 51) chomh maith le dhá éifeacht shuntasacha (CH 38, CH 57) agus 17 n-éifeacht mheasartha.

Aithníodh 12 limistéar ar fad le fiúntas seandálaíochta le linn na measúnachta seo. Is limistéir iad ina bhfuil talamh seascannach agus sruthchúrsaí, agus táthar ar an eolas go raibh gníomhaíocht dhaonna ansin san am atá thart. D'fhéadfadh éifeachtaí díreacha agus diúltacha a bheith ag an suaitheadh talún a bhaineann leis an Tionscadal, a d'fhéadfadh a bheith idir éifeachtaí measartha go han-suntasach. Braitheann sé sin ar nádúr, fairsinge agus suntasacht aon fhosuithe nó déantán a d'fhéadfadh a bheith faoin dromchla reatha nó faoi leibhéal an uisce laistigh de na AAPanna ainmnithe.

Trasnófar 34 Theorainn Bhailte Fearainn ar fad ag an Tionscadal. Beidh éifeachtaí díreacha agus diúltacha ar 32 ceann de na teorainneacha sin le suntasacht éifeachta mheasartha. Ní bheidh aon tionchar ag an Tionscadal ar chleachtas tógála na mballaí cloiche tirime traidisiúnta, mar a shainíonn UNESCO é, cleachtas a áirítear ar Liosta Ionadaíoch Oidhreacht Chultúrtha Dholáimhsithe an Chine Dhaonna.

Mar chuid den Tionscadal cuirfear limistéar talún laistigh de bhaile fearainn Mhionlaigh ar leataobh i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg ialtóg - tá pobal ialtóg sa limistéar. Féach Caibidil 8, Bithéagsúlacht le haghaidh sonraí breise. Aithníodh roinnt láithreán lasmuigh de thimpeallacht ghhlactha lorg iarbhír an N6 GCRR atá beartaithe, laistigh de thimpeallacht ghhlactha na limistéar seo, lena n-áirítear Séadchomharthaí Taifeadta agus Struchtúir Chosanta (AH 9, AH 22, AH 38-41, BH 21, BH 22-27). Níltear ag súil le héifeachtaí tuartha ar na láithreáin seo mar gheall ar an bhfeabhsú gnáthóige ag Mionlach.

Cuirfear clár suirbhéireachta geofisicí i gcrích (nuair atá sé praiticiúil) chomh maith le trinseáil thrialach seandálaíochta, suirbhéanna seandálaíochta faoin uisce nó lapaireachta, suirbhéanna foirgneamh agus suirbhéanna teorainneacha bailte fearainn chun tionchair tuartha ar an Oidhreacht Chultúrtha a mhaolú laistigh de lorg an Tionscadail. Déanfar gach ceann de na suirbhéanna beartaithe mar chuid de Chonradh Seirbhísí Seandálaíochta Céime (i)-(iv), roimh an tógáil, agus déanfar iad faoi Threoracha Aireachta agus i gcomhairle le Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta de chuid DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail.

Ar na héifeachtaí indíreacha oibríochta atá tuartha tá éifeachtaí diúltacha suntasacha ar an teach samhraidh scriosta ag An Daingean Íochtair (AH 15/BH 9) agus ar Chaisleán Mhionlaigh (AH 16/BH10). Tuartar go mbeidh éifeachtaí diúltacha measartha ar láithreán taifeadta caisil (AH 29/ BH 17). Beidh éifeachtaí indíreacha measartha ar theachín ceann tuí (BH 1) agus ar shéipéal (BH 7).

Beidh an leibhéal céanna éifeachtaí ar na Tírdhreacha Deartha ag an gcéim oibríochta is a bheidh ag an gcéim thógála mar gheall ar na héifeachtaí ar an suíomh. Ar an gcaoi chéanna, beidh éifeacht indíreach diúltach (d'éifeacht shuntasacht) ar láithreán oidhreachtach cultúrtha amháin agus éifeacht mheasartha ar trí cinn. Ní bheidh tionchair indíreacha ar AAPanna ná ar Theorainneacha Bailte Fearainn.

Ní mór a thabhairt faoi deara nach bhfuil aon éifeachtaí tuartha ar 40 láithreán AH, 20 láithreán BH, 5 láithreán DL agus 35 láithreán CH.

Moladh clár suirbhéanna chun taifead a dhéanamh ar thírdhreach reatha láithreán agus struchtúr a mbeidh tionchar indíreach tábhachtach nó measartha orthu. Déanfar iad seo ag duine cáilithe go cuí nó ag foireann cháilithe go cuí i gcomhairle le DoHLGH agus le Seandálaí an Tionscadail.

Tábla 13.22 Oidhreacht Seandálaíochta (AH): Achoimre ar na láithreáin, ar na héifeachtaí agus ar an maolú

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AH 1	GA093-009	Na Foraí Maola Thiar	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	0+500	9m soir	Ceann ar bith	Íseal	Indíreach, diúltach	Meanleibhéal	Beag	Ní gá maolú
AH 2	GA082-077	Rathún	Ballán	6+850	0m	RMP	Ard	Díreach, diúltach	An-Ard	An-Suntasach	Taifead i scríbhinn agus fótagrafach; Tástáil seandálaíocht a roimh thógáil
AH 3	GA082-040	An Daingean Íochtair	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	8+350	57m soir ó dheas	Ceann ar bith	Íseal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 4	GA094-047	Rathún	Teach (Teach Rathúin) BH 18 chomh maith)	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 3+350	153m soir ó dheas	RMP	Ard	Gan tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 5	GA094-056	Rathún	Gné Thírdhreach Deartha	Bóthar Ghort na Bró	61m siar ó dheas	RMP	Ard	Gan tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 6	GA082-104	Páirc na Sceach	Imfhálú	9+100	195m siar ó thuaidh	RMP	Ard	Gan tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 7	GA082-032	An Daingean Íochtair	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	8+750	86m soir ó thuaidh	Ceann ar bith	Íseal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 8	GA082-039	An Daingean Íochtair	Lisín	8+850	60m soir ó thuaidh	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 9	GA082-087	Mionlach	Clachan	9+800	Díreach ó thuaidh ón	Ceann ar bith	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
					limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 573m siar ó thuaidh ón Tionscadal.						
AH 10	GA082-041	An Daingean Íochtair	Tobar	8+650	173m soir-soir ó dheas	Ceann ar bith	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 11	GA082-033	An Daingean Íochtair	Feart	8+700	198m soir ó dheas	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 12	GA082-036	An Daingean Íochtair	Láthair Tí (Teach an Daingin)	9+150	90m siar ó thuaidh	RMP	Ard	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
AH 13	GA082-085	An Daingean Íochtair	Gné Thírdhreach Deartha	9+050	112m soir-soir ó dheas	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 14	GA082-038	An Daingean Íochtair	Gné Thírdhreach Deartha	9+150	37m ó dheas-soir ó dheas	RMP	Ard	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
AH 15	GA082-037	An Daingean Íochtair	Teach samhraidh (BH 9 chomh maith)	9+300	24m soir-soir ó thuaidh	RMP	Ard	Indíreach, diúltach	Ard	Suntasach	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
AH 16	GA082-064/001	Mionlach	Teach- 17ú haois, Caisleán, neamhrangaithe (BH10 chomh maith)	9+375	Gar don limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe	RMP	Ard	Indíreach, diúltach	Ard	Suntasach	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
					ar ghnáthóg d'ialtoga 140m siar ó thuaidh ón Tionscadal						
AH 17	GA082-100	Mionlach	Carnán réitigh	9+500	Laistigh den limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtoga 167m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Ceann ar bith	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 18	GA082-031	Cúil Each	Imfhálú (níl sé ar marthain)	11+350	0m	Ceann ar bith	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 19	GA082-095	Cúil Each	Lios (níl sé ar marthain)	11+400	0m	Ceann ar bith	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 20	GA082-003	Baile an Dúlaigh	Cairéal	12+025	81m ó thuaidh	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 21	GA082-004	Baile an Dúlaigh	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	12+200	131m soir-soir ó thuaidh	Ceann ar bith	Íseal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 22	GA082-060	Mionlach	Gallán (BH 23 chomh maith)	9+850	68m ó thuaidh den ghnáthóg atá beartaithe 530m siar ó thuaidh ón Tionscadal	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 23	GA082-023	An Caisleán Gearr	Teach Pobail (suíomh) (BH 14 chomh maith)	13+075	80m ó thuaidh	RMP	Ard	Indíreach, diúltach	Ní fiú trácht air	Neamhshuntasach	Ní gá maolú

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AH 24	GA082-026	An Caisleán Gearr	Taifead iomarcach: neamh-sheaniarsma	12+975	0m	Ceann ar bith	Íseal	Indíreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíocht a roimh thógáil
AH 25	GA082-021	An Caisleán Gearr	Túrtheach (BH 13 chomh maith)	12+950	220m ó dheas	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 26	GA082-022	An Caisleán Gearr	Lisín	13+500	71m siar ó thuaidh	RMP	Ard	Indíreach, diúltach	Ní fiú trácht air	Neamhshuntasach	Ní gá maolú
AH 27	GA082-072	An Pháirc Mhór	Cairéal	14+000	0m	Ceann ar bith	Meanleibhéa l	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Tástáil seandálaíocht a roimh thógáil
AH 28	GA082-016	Baile an Bhriotaigh	Grúpa cloch aimhrialta	14+850	124m siar ó dheas ón N6 GCRR atá beartaithe agus díreach in aice leis na stáblaí sealadacha	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 29	GA082-011/001-2	Baile an Bhriotaigh	Caiseal, uaimh thalún, lisín (BH 17 chomh maith)	15+150	Díreach in aice láimhe	RMP	Ard	Indíreach, diúltach	Meanleibhéa l	Diúltach measartha	Taifead fótafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
AH 30	GA082-017	Ballybrit	Créfort (bainte)	Acomhal Pháirc Ghnó Chathair na Gaillimhe Thoir	0m	RMP	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AH 31	GA082-015	Baile an Bhriotaigh	Gné Thírdhreach Deartha	Acomhal Pháirc Ghnó Chathair na Gaillimhe Thoir	57m ó dheas	Ceann ar bith	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 32	GA082-012002	Baile an Bhriotaigh	Lonnaíocht mheánaoiseach thréigthe	14+500	0m c. 258m siar ó dheas ó na stáblaí sealadacha.	RMP/ Ordú Caomhnaith e	An-Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 33	GA082-012001	Baile an Bhriotaigh	Túrtheach (BH 16 chomh maith)	14+500	0m 207m siar ó dheas ó na stáblaí sealadacha.	RMP/ Ordú Caomhnaith e	An-Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 34	GA082-014	Baile an Bhriotaigh	Imfhálú	15+050	0m 258m ó dheas-siar ó dheas ó na stáblaí sealadacha.	RMP/ Ordú Caomhnaith e	An-Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 35	GA082-013/001	Baile an Bhriotaigh	Ráth & Teach (dáta neamhaithnid)	15+050	0m. 223m ó dheas ó na stáblaí sealadacha.	RMP/ Ordú Caomhnaith e	An-Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AH 36	GA082-043/001-4	Dabhach Uisce	Fulacht fia (tochailte)	16+400	0m	RMP	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 37	GA082-044	Dabhach Uisce	Bóthar	16+350	43m siar-siar ó dheas	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 38	GA082-063	Mionlach	Gné Thírdhreach Deartha	9+550	Gar don limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtoga 448m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Ceann ar bith	Meanleibhéa l	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 39	GA082-062	Mionlach	Gné Thírdhreach Deartha	9+650	Laistigh den limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtoga 448m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Ceann ar bith	Meanleibhéa l	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 40	GA082-061	Mionlach	Reilig	9+600	Gar don limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtoga 577m siar ó thuaidh ón Tionscadal	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AH 41	GA082-070	Mionlach	Teach geata (BH 21 chomh maith)	9+750	50m soir ón limistéar atá beartaithe i gcomhair feabhsaithe ar ghnáthóg d'ialtóga 406m siar ó thuaidh ón Tionscadal	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 42	GA093-029	Na Foráí Maola Thoir	Struchtúr	1+525	0m	RMP atá beartaithe	Ard	Díreach, diúltach	An-Ard	An-Suntasach	Taifead i scríbhinn agus fótagrafach; Tástáil seandálaíocht a roimh thógáil
AH 43	GA093-025	Baile na mBúrcach	Taifead iomarcach	5+600	87m siar ó dheas ón Tionscadal	Ceann ar bith	Íseal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 44	GA082-085	An Daingean Íochtair	Gné thírdhreacha dheartha (bainte)	9+050	125m soir ón Tionscadail	RMP	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 45	GA082-066	Mionlach	Imfhálú	10+150	207m ó thuaidh ón Tionscadal	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 46	GA082-086	An Caisleán Gearr	Séipéal	13+550	204m ó dheas ón Tionscadal	RMP atá beartaithe	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 47	GA082-012003	Ballybrit	Taifead iomarcach	14+400	0m c. 265m siar ó na stáblaí sealadacha	Ceann ar bith	Íseal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. AH:	Uimh. RMP:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón Tionscadal	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AH 48	GA094-056	Rathún	Gné thírdhreacha dheartha (bainte)	6+400	66m soir	RMP	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 49	GA082-093	Cúil Each	Áith- aoil	10+750	96m soir ó dheas ón Tionscadal	RMP atá beartaithe	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 50	GA082-094	Cúil Each	Blogh ailtireachta	10+550	Díreach in aice leis an Tionscadal	RMP atá beartaithe	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 51	GA094-048	Rathún	Suíomh deasghnátha – tobar beannaithe	6+550	214m soir ó dheas ón Tionscadal	RMP	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
AH 52	GA082-108	An Daingean Íochtair	Imfhálú	8+850	231m soir ón Tionscadail	RMP atá beartaithe	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Tábla 13.23 Oidhreacht Thógtha (BH) Achoimre ar na láithreáin, ar na tionchair agus ar an maolú

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	NIAH	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
BH 1	6302	Mionchluain	Teachín ceann tuí	6+150	53m siar ó thuaidh	Níl	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Meanleibhéal	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
BH 2	6301	Mionchluain	Teachín ceann tuí	6+400	183m soir ó dheas	Níl	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Íscal	Beag	Ní gá maolú

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	NIAH	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
BH 3 ³⁴	2001	Barr na Crannaí	Galláin geata	8+450	Cóngarach	Níl	Tá	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 4	2901	Barr na Crannaí	Teachín ceann tuí	8+450	109m siar ó thuaidh	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 5	1504	Baile an Cheantaigh	Teach Pháirc na Sceach	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+000	60m soir ó thuaidh	Tá	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
BH 6	1503	An Bealach	Teachín ceann tuí	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+050	124m siar	Níl	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 7	1501/02	An Bealach	Séipéal	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+060	20m soir ó dheas	Tá	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Meanleibhéal	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
BH 8 ³⁵	3003	An Bealach	Iarsmaí caisil	8+950	184m soir-soir ó thuaidh	Níl	Tá	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 9	3001	An Daingean Íochtair	Teach samhraidh (BH 15 chomh maith)	9+300	24m soir-soir ó thuaidh	Níl	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Ard	Suntasach	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil

34 Níl aon fhianaise ar ghalláin geata ag an suíomh seo

35 Níl aon fhianaise ar an gceinál sin láithreán ag an suíomh seo

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	NIAH	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
BH 10	5702	Mionlach	Caisleán Mhionlaigh (AH 16 chomh maith)	9+350	140m siar ó thuaidh ón Tionscadal	Tá	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Ard	Suntasach	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
BH 11	2402	Cúil Each	Teachín ceann tuí	10+750	63m siar ó thuaidh ón Tionscadal ag Cairéal an Leacaigh	Níl	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 12	1703	An Caisleán Gearr	Teachín ceann tuí	12+875	0m	Tá	Tá	Ard	Díreach, diúltach	An-Ard	An-Suntasach	Suirbhé iomlán tomhaiste, Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
BH 13	1701	An Caisleán Gearr	Túrtheach (AH 25 chomh maith)	12+950	220m ó dheas	Níl	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 14	1702	An Caisleán Gearr	Teach Pobail (suíomh) (AH 23 chomh maith)	13+100	80m ó thuaidh	Níl	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
BH 15	7601	An Pháirc Mhór	Dhá theachín i bhfothracha	13+800	99m siar ó dheas	Níl	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Íseal	Do-airithe	Ní gá maolú
BH 16	701	Baile an Bhriotaigh	Túrtheach (AH 33 chomh maith)	14+500	Laistigh de Theorainn na Measúnachta, 207m siar ó dheas ó na stáblai sealadacha ag Baile an Bhriotaigh	Níl	Tá	An-Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	NIAH	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
BH 17	702	Baile an Bhriotaigh	Caiseal (AH 29 chomh maith)	15+150	Díreach in aice láimhe	Níl	Tá	Ard	Indíreach, diúltach	Meanleibhéal	Diúltach measartha	Taifead fótafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
BH 18	8301	Rathún	Teach Rathúin (AH 4 chomh maith)	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 3+350	153m soir ó dheas	Níl	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 19	8301	Rathún	Bealach isteach go Teach Rathúin	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 3+300	188m soir ó dheas	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 20	1705	An Caisleán Gearr	Cros chloiche shaorsheasaimh	13+450	162m siar ó dheas	Níl	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 21	5703	Mionlach	Teach geata (AH 41 chomh maith)	9+750	406m siar ó thuaidh ón Tionscadal 50m lastoir den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 22	5710	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+800	522m siar ó thuaidh ón Tionscadal 53m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	NIAH	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
					plandú gnáthóg.							
BH 23	5704	Mionlach	Gallán (AH 22 chomh maith)	9+850	530m siar ó thuaidh ón Tionscadal 68m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Nil	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 24	5709	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+850	586m siar ó thuaidh ón Tionscadal 97m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 25	5708	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+000	596m siar ó thuaidh ón Tionscadal 163m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Uimh. BH:	Uimh.RPS:	Baile Fearainn	Rangú:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	NIAH	Cosaint reachtúil	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
BH 26	5707	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+950	645m siar ó thuaidh ón Tionscadal 191m ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 27	5711	Mionlach	Teachín ceann tuí	9+950	319m siar ó thuaidh ón Tionscadal 200m soir ó thuaidh den limistéar atá beartaithe le haghaidh plandú gnáthóg.	Tá	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 28	1505	Páirc na Sceach	Teachín ceann tuí (Heffernans)	8+150	237m ó thuaidh ón Tionscadal	Níl	Tá	Ard	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 29	2401	Cúil Each	Fochla ó 1945 le cloch mheánaoiseach	10+600	Díreach lastoir	Níl	Tá	Tá	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
BH 30	2701	Cúil Each	Áith aoil	10+750	96m soir ó dheas	Níl	Tá	Tá	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Tábla 13.24 Tírdhreacha Deartha (DL): Achoimre ar na láithreáin, ar na tionchair agus ar an maolú

Uimh. DL:	Baile Fearainn:	Sonraí	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
DL 1	Bearna, Cluain na nGabhar, Gort na Leice, An Roisin, An Seanbhaile Dubh, Baile an Mhóinín Thoir	Diméin Theach Bhearna. I suirbhé gairdíní NIAH scríobhtar go bhfuil an príomhstruchtúr i láthair agus go ndearnadh forbairt shuntasach ar an diméin ³⁶ Struchtúr cosanta is ea Teach Bhearna	Tá cúinne thiar thuaidh na diméine suite c. 143km soir ó dheas	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
DL 2	Rathún	Diméin Theach Rathúin Tá buntréithe na diméine caillte go hiomlán. I suirbhé gairdíní NIAH scríobhtar gur tógadh tithe ar an láithreán ³⁷ Is struchtúr cosanta é an príomhtheach (BH 18)	Beidh an bóthar ceangail atá beartaithe ag dul tríd an gcúinne thiar thuaidh den bhundiméin	Íseal	Díreach & indíreach, diúltach	Íseal	Neamhshuntasach	Ní gá maolú
DL 3	Baile an Cheantaigh	Diméin Mhainistir Glenlo	99m siar ó thuaidh	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

36 Tag.Ghairdíní NIAH: 5244

37 Tag.Ghairdíní NIAH: 5374

Uimh. DL:	Baile Fearainn:	Sonraí	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
		I suirbhé gairdíní NIAH scríobhtar go bhfuil galfchúrsa ann ³⁸ Ní struchtúr cosanta é an príomhtheach						
DL 4	Páirc na Sceach	Diméin Theach Pháirc na Sceach. I suirbhé gairdíní NIAH scríobhtar go bhfuil an príomhstruchtúr i láthair agus go bhfeictear lorg na diméine ³⁹ Tá an príomhstruchtúr ar marthain fós (BH 5) agus liostaithe mar struchtúr cosanta	Críochnóidh an bóthar ceangail atá beartaithe díreach ar an taobh thiar theas den diméin agus beidh an bonneagar draenála a bhaineann leis ag dul tríd an gcuid thoir den diméin	Meanleibhéal	Díreach & indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
DL 5	Barr na Crannaí	Diméin Theach Lake View Níl an diméin i suirbhé gairdíní an NIAH Tá an teach ar marthain fós (CH 39)	Tá cúinne thoir thuaidh na diméine suite 23m ar an taobh thoir theas den Tionscadal	Íseal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

38 Tag.Ghairdíní NIAH: 5312

39 Tag.Ghairdíní NIAH: 5255

Uimh. DL:	Baile Fearainn:	Sonraí	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
DL 6	An Daingean Uachtair	Diméin Pháirc Ashley I suirbhé gairdíní NIAH scríobhtar gur tógadh tithe ar an láithreán ⁴⁰ Tá an príomhstruchtúr ar marthain fós (CH 40)	Tá taobh thoir thuaidh na diméine suite díreach laistea den Tionscadal, áit a ritheann sé feadh Bhóthar Mhaigh Cuilinn an N59	Íseal	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú
DL 7	An Daingean Íochtair	Teachín an Daingin, Teach an Daingin, Clochar an Daingin, Diméinte Mary Ville I suirbhé gairdíní an NIAH níl ach iontráil do Theach an Daingin amháin (ach tagraíonn sí do Theachín an Daingin) agus scríobhtar go bhfuil saoráidí tionscail agus spóirt tógtha ar an láithreán. ⁴¹	Téann an Tionscadal soir ó thuaidh trí thailte bunaidh na diméine	Meanleibhéal	Díreach & indíreach, diúltach	Meanleibhéal	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil

40 Tag.Ghairdíní NIAH: 5229

41 Tag.Ghairdíní NIAH: 5292

Uimh. DL:	Baile Fearainn:	Sonraí	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
DL 8	Mionlach	Diméin Chaisleán Mhionlaigh I suirbhé gairdíní NIAH taifeadtar go bhfuil an príomhstruchtúr i láthair agus go bhfeictear lorg an láithreáin freisin ⁴² Tá an príomhstruchtúr i bhfothracha ar an láithreán (BH 10) Is struchtúir chosanta iad an príomhstruchtúr agus a bhealach isteach/ theach geata	Téann an Tionscadal soir ó thuaidh trí thailte bunaidh na diméine. Tá an chuid thiar den diméin suite laistigh de limistéar atá beartaithe le haghaidh feabhsú gnáthóg	Meanleibhéal	Díreach & indíreach, diúltach	Ard	Diúltach Suntasach	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
DL 9	Ballybrit	Diméin Theach Bhaile an Bhriotaigh. Inniu tá an diméin ar fad clúdaithe le forbairt agus le bóthar agus ní mhaireann aon chuid di. Scríobhtar i suirbhé gairdíní NIAH go bhfuil forbairt shuntasach déanta ag an suíomh seo ⁴³	Sa chúinne thoir thuaidh den diméin tá uasghrádú beartaithe ar phíosa gearr den bhonneagar mar atá.	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/A	N/A	Ní gá maolú

Tábla 13.25 Oidhreacht Chultúrtha (CH): Achoimre ar na láithreáin, ar na tionchair agus ar an maolú

42 Tag.Ghairdíní NIAH: 5342

43 Tag.Ghairdíní NIAH: 5238

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
CH 1	Na Forái Maola Thiar	Láithreán le struchtúir dhúchasacha Níl siad ar marthain	0+150	15m siar	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 2	Na Forái Maola Thiar	Láithreán le struchtúir dhúchasacha Níl siad ar marthain	0+130	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 3	Na Forái Maola Thiar	Teachín dúchasach aon stóir	0+175	145m soir	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 4	Na Forái Maola Thiar	Imfhálú cloiche beagnach ciorclach (AH 1 taifead iomarcach chomh maith).	0+500	9m soir	Íseal	Indíreach, diúltach	Meanleibhéal	Beag	Ní gá maolú
CH 5	Na Forái Maola Thiar	Láithreán le struchtúir dhúchasacha i bhfothracha	0+450	72m soir	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 6	Troscaigh Thiar	Teachín dúchasach aon stóir	1+550	77m ó thuaidh-siar ó thuaidh	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 7	Na Forái Maola Thoir	Teachín dúchasach aon stóir	1+500	10m ó dheas	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
CH 8	Troscaigh Thiar	Lána múrtha	1+950	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Íseal	Beag	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 9	Troscaigh Thiar	Droichead ón nGorta Mór, b'fhéidir	1+650	119m soir ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 10	Troscaigh Thiar	Láithreán le cró caorach iarmheánaíochta	2+110	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
		Níl sé ar marthain							
CH 11	Troscaigh Thiar	Teachín dúchasach aon stóir	2+250	17m siar	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 12	Troscaigh Thiar	Fothracha fhoirgnimh dúchasaigh	2+150	140m siar	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 13	Troscaigh Thoir	Teachín dúchasach agus na foirgnimh feirme ghaolmhara	2+400	33m ó dheas	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
CH 14	An Chloch Scoilte	Teachín dúchasach	2+700	102m siar ó thuaidh	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 15	An Chloch Scoilte	Fothracha theachín dúchasaigh	2+800	210m ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 16	An Chloch Scoilte	Iarsmaí scriosta lonnaíocht iarmheánaíseach na Cloiche Scoilte.	2+900	191m ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 17	Troscaigh Thoir	Teachín dúchasach, sínté anois	3+075	146m ó dheas-soir ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 18	An Chloch Scoilte	Teachín dúchasach, sínté anois	3+260	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 19	An Cheapach	Teachín dúchasach agus an foirgneamh feirme gaolmhar	4+350	116m ó thuaidh-siar ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 20	An Cheapach	Teachín dúchasach agus	4+340	10m ó dheas	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Ard	Diúltach Suntasach	Taifead fótagrafach agus

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
		foirgnimh lasmuigh							i scríbhinn roimh thógáil
CH 21	An Cheapach	Láithreán le struchtúir dhúchasacha De réir cosúlachta níl siad ar marthain	4+520	14m ó thuaidh	Ní fiú trácht air	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 22	An Cheapach	Grúpa struchtúr dúchasach i bhfothracha	4+450	20m soir	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 23	An Cheapach	Teachín dúchasach Tréigthe anois	4+600	6m soir ó dheas	Íseal	Indíreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 24	Baile na hAbhann Thoir	Fothracha teachín dúchasaigh	4+900	35m soir ó dheas	Íseal	Indíreach, diúltach	Íseal	Neamhshuntasach	Ní gá maolú
CH 25	Caorán	Clós feirme dúchasach	5+500	24m siar ó thuaidh	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an tírdhreach roimh thógáil
CH 26	Caorán	Teachín dúchasach, tréigthe anois	5+650	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 27	Caorán	Teachín dúchasach	5+700	23m siar-siar ó thuaidh	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Ní fiú trácht air	Drochthionchar do-bhraite	Ní gá maolú
CH 28	Caorán	Teachín dúchasach	5+900	217m ó thuaidh-soir ó thuaidh	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 29	Mionchluain	Láithreán le struchtúir dhúchasacha Níl siad ar marthain	6+300	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 30	Mionchluain	Teach dúchasach agus áitreabh feirme	6+450	13m siar	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn ar an

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
									tírdhreach roimh thógáil
CH 31	Mionchluain	Roinnt tithe dúchasacha amuigh	6+500	75m soir-soir ó dheas	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
CH 32	Mionchluain	Teach cloiche amuigh	6+500	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 33	Rathún	Lána múrtha cloiche	6+975	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 34	Rathún	Láithreán le struchtúir dhúchasacha atá marcáilte Níl siad ar marthain	7+280	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 35	Rathún	Teach Leitriff	7+350	88m soir ó dheas	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
CH 36	Leitreach	Lána múrtha cloiche	7+410	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 37	An Daingean Uachtair	Cairn dhea-thógtha le clocha ó ghlanadh talún	7+600	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 38	An Bealach	Imfhálú cearnógach féideartha	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+150	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	An-Ard	Suntasach	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 39	Barr na Crannaí	Teach Lake View	8+350	24m soir ó dheas	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 40	An Daingean Uachtair	Páirc Ashley	8+700	19m soir ó dheas	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
CH 41	An Daingean Íochtair	Mary Ville	8+950	15m soir	Meanleibhéal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 42	An Daingean Íochtair	Teach cloiche amuigh i bhfothracha	8+725	8m soir ó dheas	Íseal	Indíreach, diúltach	Ard	Beag	Ní gá maolú
CH 43	An Daingean Íochtair	Láithreán Theachín Daingin	8+800	27m soir ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 44	Daingean Íochtair	Láithreán gairdín daingin agus foirgnimh lasmuigh a bhain le Teach Dhaingin (Clochar)	9+100	Díreach in aice láimhe	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 45	Mionlach	Góilín bádóireachta féideartha ó Abhainn na Gaillimhe	9+450	33m soir ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 46	Mionlach	Imfhálú ciorclach féideartha, aitheanta le linn anailíse AP	9+600	28m soir ó dheas den ailíniu (laistigh den ghnáthóg atá beartaithe i gcomhair ialtóg).	Ard	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 47	Mionlach	Dídean dúchasach féideartha d'ainmhithe	9+700	34m siar ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 48	Mionlach	Balla dubailte inlíonta féideartha	9+600	24m soir ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 49	Mionlach	Tuama réamhstairiúil féideartha	9+850	0m	Ard	Díreach, diúltach	An-Ard	An-Suntasach	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
CH 50	Mionlach	Gné chiorclach fhéideartha	10+375	56m ó dheas	Íseal	Indíreach, diúltach	Ní fiú trácht air	Do-airithe	Ní gá maolú
CH 51	Mionlach	Bollán féideartha le fiúntas seandálaíochta	10+500	0m	Ard	Díreach, diúltach	An-Ard	An-Suntasach	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 52	Mionlach	Láithreán le struchtúir dhúchasacha De réir cosúlachta níl siad ar marthain	10+600	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 53	An Caisleán Gearr	Fothracha struchtúr dúchasach	13+225	19m siar ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 54	An Caisleán Gearr	Teachín dúchasach	13+775	39m ó thuaidh	Íseal	Indíreach, diúltach	Íseal	Neamhshuntasach	Ní gá maolú
CH 55	An Pháirc Mhór	Láithreán le struchtúir dhúchasacha atá marcáilte Níl siad ar marthain	13+925	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 56	An Pháirc Mhór	Láithreán le struchtúir dhúchasacha Níl siad ar marthain	14+120	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
CH 57	An Pháirc Mhór	Cosán Aifrin, bhéidir.	14+200	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Suntasach	Tástáil seandálaíochta, Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 58	Cúil Each	Láithreán le struchtúir	15+850	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
		dhúchasacha Níl siad ar marthain							
CH 59	An Bréanlochán	Foirgneamh dúchasach lasmuigh.	15+800	150m soir-soir ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 60	Cúil Each	Teach feirme dúchasach dhá stór	16+400	169m soir ó thuaidh	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
CH 61	Cúil Each	Teachín dúchasach athchóirithe agus foirgneamh lasmuigh	16+550	260m soir ó thuaidh	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Ní fiú trácht air	Do-airithe	Ní gá maolú
CH 62	Cúil Each	Grúpa foirgneamh dúchasach. Tá na struchtúir ar fad ina seasamh ach cumaí éagsúla orthu	16+625	188m siar ó thuaidh	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
CH 63	Páirc na Sceach	Fothracha struchtúir dhúchasaigh	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+000	67m siar ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 64	Leitreach	Teachín dúchasach, sínté anois	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 1+575	98m soir ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 65	Leitreach	Fothracha theachín dúchasaigh	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 1+600	204m soir-soir ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 66	Rathún	Teach dúchasach, athchóirithe le déanaí	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 2+050	159m siar-siar ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 67	An Daingean Íochtair	Teach an Daingin	9+100	100m ó dheas	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
CH 68	Páirc na Sceach	Bóthar iarainn as úsáid.	Bealach rochtana do phíblíne	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Íseal	Beag	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 69	Páirc na Sceach	Carraig Aifrinn, b'fhéidir.	Bealach rochtana do phíblíne	30m siar-siar ó thuaidh	Meanleibhéal	Indíreach, diúltach	Íseal	Beag	Ní gá maolú
CH 70	Páirc na Sceach/An Daingean Íochtair	Tóchar Bhóthar Iarainn	Bealach rochtana do phíblíne	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 71	Mionchluain	Conair adhmaid atá múrtha	6+200	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 72	Mionlach	Conair adhmaid atá múrtha	9+800	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Diúltach measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
CH 73	Cúil Each	Loca féideartha d'ainmhithe	11,100	35m soir ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 74	Cúil Each	Cairn	11,025	65m siar ó thuaidh	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 75	Cúil Each	Gné charraig-ghearrtha fhéideartha	11,015	72m siar ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 76	Cúil Each	Gné thógtha	11,020	92m siar ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 77	Cúil Each	Gné thógtha	11,000	166m siar ó dheas	Íseal	Gan Tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
CH 78	Na Forái Maola Thoir	Fothracha botháin buaile féideartha, níl siad marcáilte ar aon cheann de na	1+520	0m	Íseal	Díreach, diúltach	An-Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil

Uimh. CH:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
		léarscáileanna stairiúla							

Tábla 13.26 Limistéir le Fiúntas Seandálaíochta (AAP): Achoimre ar na láithreáin, ar na tionchair agus ar an maolú

Uimh. AAP:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AAP 1	Na Foráí Maola Thiar/ Cnoc na Gréine	Sruth Liberty (TB 2)	0+430 -0+650	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce roimh thógáil
AAP 2	Troscaigh Thoir/ An Chloch Scoilte	Sruth Throscaí (TB 6)	2+650 -2+950	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce roimh thógáil
AAP 3	Na hAille/ An Cheapach	Sruth Bhearna (TB 10)	3+850 -4+150	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce roimh thógáil
AAP 4	Baile na hAbhann Thoir	Sruth (TB 12)	4+800 -5+200	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce roimh thógáil
AAP 5	Rathún	Sruth agus log portaigh	6+800 -6+900	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce agus tástáil seandálaíochta roimh thógáil.
AAP 6	Rathún	Sruthán	7+300 – 7+375	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce roimh thógáil

Uimh. AAP:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
AAP 7	Barr na Crannaí	Sruthán	7+500 -7+675	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce roimh thógáil
AAP 8	Barr na Crannaí	Tailte bogaigh, meath-thorthúla síorfhlucha	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0 +500 0+850	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
AAP 9	An Daingean Íochtair/Mionlach	Abhainn na Gaillimhe (TB 22)	9+175-9+525	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Measúnú seandálaíochta faoi uisce roimh thógáil
AAP 10	An Caisleán Gearr	Féarach bogaigh – ciumhaiseanna Loch an Dúlaigh	12+200 -12+450	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil
AAP 11	An Caisleán Gearr	Log bogaigh (AH 24)	12+975 – 13+075	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil.
AAP 12	Páirc na Sceach	Láithreán Lochán na Fráisce	Bealach rochtana do phíblíne	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha go han-suntasach	Tástáil seandálaíochta roimh thógáil

Tábla 13.27 Teorainneacha na mBaile Fearainn (TB): Achoimre ar na láithreáin, ar na tionchair agus ar an maolú

Uimh.TB:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
TB 1	An Baile Nua/ Na Forá Maola Thiar	Bóthar na Mara (R336)	0+000	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 2	Na Forá Maola Thiar/ Cnoc na Gréine	Sruth Liberty (AAP 1 chomh maith)	0+450 – 0+650	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn

Uimh.TB:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
									agus measúnú seandálaíocht a faoi uisce roimh thógáil
TB 3	Na Forai Maola Thiar/ Na Forai Maola Thoir	Bóthar Áitiúil	1+100	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 4	Na Forai Maola Thoir/ Troscaigh Thiar	Bóthar Áitiúil	1+550	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 5	Troscaigh Thiar/ Troscaigh Thoir	Fál scean agus sconsa nua-aimseartha	2+425	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 6	Troscaigh Thoir/ An Chloch Scoilte	Láithreán theorainn bhaile fearainn lena n-áirítear píosa de shruth (AAP 2)	2+650 - 2+850	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn agus measúnú seandálaíocht a faoi uisce roimh thógáil
TB 7	Troscaigh Thoir/An Chloch Scoilte/ An Baile Ard Thiar	Balla cloiche tirime traidisiúnta	2+975 - 3+200	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil

Uimh.TB:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
TB 8	An Baile Ard Thiar/ An Baile Ard Thoir/ An Chloch Scoilte	Bóthar Áitiúil Níl an teorainn idir An Baile Ard Thiar agus Thoir ar marthain	3+250 - 3+350	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 9	An Baile Ard Thoir/ Na hAille	Balla cloiche tirime traidisiúnta	3+490	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 10	Na hAille/ An Cheapach	Sruth Bhearna (AAP 3)	4+100	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn agus measúnú seandálaíocht a faoi uisce roimh thógáil
TB 11	An Cheapach/ Baile na hAbhann Thoir	Lána traidisiúnta múrtha le cloch thirim	4+700 – 4+800	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 12	Baile na hAbhann Thoir/ An Caorán	Sruth (AAP 4) agus teorainn páirce (an teorainn go hiomlán fiáin)	4+800 -5+250	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn agus measúnú seandálaíocht a faoi uisce roimh thógáil
TB 13	An Caorán/ Baile na mBúrcach	Balla cloiche tirime	5+660 - 5+725	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i

Uimh.TB:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
		traidisiúnta agus fál sceach							scríbhinn roimh thógáil
TB 14	Baile na mBúrcach/ Mionchluain	Balla cloiche tirime traidisiúnta	6+050	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 15	Mionchluain/Rat hún	Balla cloiche tirime traidisiúnta	6+800	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 16	Rathún/ Leitreach	Balla cloiche tirime traidisiúnta, agus codanna de bainte amach	7+400	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 17	Leitreach/ Barr na Crannaí	Balla cloiche tirime traidisiúnta	7+550	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 18	Barr na Crannaí/ An Daingean Uachtair	Balla cloiche tirime traidisiúnta	7+740	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 19	Barr na Crannaí/ An Daingean Uachtair	Níor tugadh cead rochtana	8+200	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn agus measúnú seandálaíocht a faoi uisce roimh thógáil
TB 20	An Daingean Uachtair/ An	Bóthar Mhaigh Cuilinn an N59	8+525	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach

Uimh.TB:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
	Daingean Íochtair/Baile an Cheantaigh/An Bealach/Páirc na Sceach	(trasnaithe ag dhá phointe)							agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 21	Barr na Crannaí/ An Bealach	Balla cloiche tirime traidisiúnta agus díog	Bóthar Ceangail an N59 ó thuaidh 0+550	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn agus measúnú seandálaíochta a faoi uisce roimh thógáil
TB 22	An Daingean Íochtair/ Mionlach	Abhainn na Gaillimhe (AAP 9)	9+350	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Tástáil seandálaíochta a faoi uisce & Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 23	Mionlach/ Baile an Dúlaigh	Balla cloiche tirime traidisiúnta	10+725	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 24	Cúil Each/ Baile an Dúlaigh / An Caisleán Gearr	Bainte amach trí chairéalú	11+600	0m	Ní fiú trácht air	Gan tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú
TB 25	Baile an Dúlaigh/ An Caisleán Gearr	Balla cloiche tirime traidisiúnta agus fál sceach	11+600 - 12+250	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 26	An Caisleán Gearr/ An Pháirc Mhór	Bóthar Thuama	13+900	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i

Uimh.TB:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRN atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
									scríbhinn roimh thógáil
TB 27	An Caisleán Gearr/ Ceapach na Boirne	Fál sceach	13+840	0m	Meanleibhéal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn agus measúnú seandálaíocht a faoi uisce roimh thógáil
TB 28	Ceapach na Boirne/ An Pháirc Mhór	Bóthar Thuama	13+840	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 29	An Pháirc Mhór/ An Poll Caoin	Balla cloiche tirime traidisiúnta	14+350	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 30	An Pháirc Mhór/ Baile an Bhriotaigh	Bainte amach	14+750	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Tástáil seandálaíocht a roimh thógáil
TB 31	Baile an Bhriotaigh/ Dabhach Uisce	Bainte amach	15+600	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Tástáil seandálaíocht a roimh thógáil
TB 32	Dabhach Uisce / Cúil Each / An Bréanlochán	Balla cloiche tirime traidisiúnta agus bóthar	15+750-16+800	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i scríbhinn roimh thógáil
TB 33	Rathún/ Leitreach	Balla cloiche tirime traidisiúnta	Bóthar Ceangail an N59 ó dheas 1+620	0m	Íseal	Díreach, diúltach	Ard	Measartha	Taifead fótagrafach agus i

Uimh.TB:	Baile Fearainn	Tuairisc:	Neas-sl.	Fad ón N6 GCRR atá beartaithe	Íogaireacht an Ghabhdóra	An Cineál Tionchair	Méid an Tionchair	Suntasacht na hÉifeachta	Maolú
									scríbhinn roimh thógáil
TB 34	Cúil Each / An Garrán Thuaidh	Bainte (laistigh den bóthar reatha)	17+500	0m	Ní fiú trácht air	Gan tionchar	N/b	N/b	Ní gá maolú

13.10 Tagairtí

- Bennett, I. (eag.) (1987-2015) *Excavations: Summary Accounts of Archaeological Excavations in Ireland*. Bré: Wordwell.
- Byrne, F. J. (1973) *Irish Kings and High Kings*. Londain.
- Clinton, M. (2001) *The Souterrains of Ireland* Bré: Wordwell.
- Culleton, E. (1999) *Celtic and early Christian Wexford*, Baile Átha Cliath: Na Ceithre Cúirteanna.
- Curl, J. S. (1993) *Encyclopaedia of Architectural Terms*. Londain. Donhead.
- An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán. (1999) *Framework and Principles for the Protection of the Archaeological Heritage*. Baile Átha Cliath: Oifig Foilseachán an Rialtais.
- An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán. (1999) *Policy and Guidelines on Archaeological Excavation*. Baile Átha Cliath: Oifig Foilseachán an Rialtais.
- Dolan, B. (2009) *Bedrocks and Bullauns: More than one use for a Mortar In Archaeology Ireland* 23, (1) 16–19.
- Donnelly, C., and Murphy, E. *The origins of cillini Archaeology Ireland*, 22 (3), 26–29.
- Dowd, M. agus Carden, R.F. (2016) *First evidence of a Late Upper Palaeolithic human presence in Ireland. Quaternary Science Reviews* 139, 158-163.
- Duffy, E. P (1984) ‘*The Siege and Surrender of Galway 1651-1652*’ in JGAHS, Imleabhar. 39, 115-42
- Edwards, N. (1996) *The Archaeology of Early Medieval Ireland*: Routledge.
- EPA. (2022) *Guidelines on the information to be contained in Environmental Impact Assessment Reports*.
- EPA. (2015) *Draft Advice Notes on Current Practice (in preparation of Environmental Impact Statements)*.
- EPA. (2002) *Nótaí Faisnéise ar Chleachtas Reatha (ullmhúchán do na Ráitis Tionchair Timpeallachta)*.
- Comhairle Cathrach na Gaillimhe (2024-2029) *Dréachtphlean Oidhreacht Chathair na Gaillimhe*.
- Comhairle Chontae na Gaillimhe. (2023-2029) *Plean Forbartha Chathair na Gaillimhe*.
- Comhairle Chontae na Gaillimhe. (2022-2028) *Plean Forbartha Chontae na Gaillimhe*.
- Gosling, P. (1993) *Archaeological Inventory of County Galway Imleabhar I: West Galway*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.
- Guidelines for Cultural Heritage Impact Assessment of TII National Road and Greenway Projects, 2024, TII*
- Institiúid Seandálaithe Allamuigh. (2020a) *Standards & Guidance for Archaeological Excavation*.
- Institiúid Seandálaithe Allamuigh. (2020b) *Standards & Guidance for Field Evaluation*.
- Institiúid Seandálaithe Allamuigh. (2020c) *Standards & Guidance for an Archaeological Watching Brief (Monitoring)*.
- Institiúid Seandálaithe Allamuigh. (2020) *Standards & Guidance for Desk Based Assessments*.
- McErlean, T., (1983) ‘The Irish townland system of landscape organisation’, in Reeves-Smyth, T. Hamond, F. *Landscape Archaeology in Ireland*. BAR British Series 116. lgh. 315–39.
- Seirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta, An Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht. *Taifead Láithreán agus Séadchomharthaí*. Contae na Gaillimhe.
- Ard-Mhúsaem na hÉireann. *Comhaid Thopagrafacha*. Contae na Gaillimhe.
- An tÚdarás um Bóithre Náisiúnta. (2005) *Guidelines for the Assessment of Archaeological Heritage Impacts of National Road Schemes*.

Nolan, J.P. (1901) 'Galway castles and owners in 1574', Journal of the Galway Archaeological and Historical Society, 1 (1900-1901), 109-23.

(2006) *N6 Galway City Outer Bypass* RTT Iml.2 Caibidil 13. Iml.4 Aguisíní 13.1-4

O'Sullivan, A., McCormick, F., Kerr, T.R., Harney, L. agus Kinsella, J. (2014) *Early Medieval Dwellings and Settlements in Ireland, AD 400-1100*. BAR International Series 2604, Archaeopress. Oxford

Power, D. et. al. (1992) *Archaeological Inventory of County Cork: Imleabhar 1 West Cork*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Robinson, T. (1997) Conamara, Co. na Gaillimhe. In F.H.A. Aalen et. al. (eag.), *Atlas of the Irish Rural Landscape*. Corcaigh: Preas Ollscoil Chorcaí.

Ronan, S., Egan, U., and Byrne, E. (2009) *Archaeological Inventory of County Cork: Imleabhar 5*. Baile Átha Cliath. Oifig an tSoláthair.

Stevens Curl, J. (1997) *Encyclopaedia of Architectural Terms*. Sasana: Donhead Publishing.

Stout, G. and Stout, M. (1997) *Early Landscapes: from Prehistory to Plantation*. In F.H.A. Aalen et. al. (eag.), *Atlas of the Irish Rural Landscape*. Corcaigh: Preas Ollscoil Chorcaí.

Stout, M. (1997) *The Irish Ringfort*. Baile Átha Cliath: Na Ceithre Cúirteanna.

Waddell, J., (2010) *The Prehistoric Archaeology of Ireland*. Gaillimh: Preas Ollscoil Éireann, Gaillimh.

Walsh, P. (2004) Gaillimh: stair achomair, in Fitzpatrick, E., O'Brien, M. and Walsh, P. (eag) *Archaeological Investigations in Galway City, 1987-1998*, lgh. 269-91. Bré: Wordwell Ltd.

Foinsí Leictreonacha

www.excavations.ie - Foilseachán achomair ar gach tochailt seandálaíochta a rinneadh in Éirinn (1970-2024), curtha in eagar ag Isabel Bennett (Fuarthas rochtain air 12/02/25)

www.archaeology.ie - Suíomh gréasáin DoHLGH ar a liostaítear na láithreáin SMR uile, Séadchomharthaí Náisiúnta agus láithreáin le hOrduithe Caomhnaithe. Bunachar láithreáin seandálaíochta is eol do Sheirbhís na Séadchomharthaí Náisiúnta (Fuarthas rochtain air 12/11/24)

www.osi.ie - Suíomh gréasáin Shuirbhéireacht Ordanáis na hÉireann ina bhfuil grianghraif ón aer agus léarscáileanna stairiúla (Fuarthas rochtain air 12/11/24)

www.buildingsofireland.ie - Suíomh gréasáin ar a liostaítear na torthaí ón Suirbhé Foirgneamh agus Gairdíní NIAH do Ghaillimh (Fuarthas rochtain air 12/11/24)

www.googleearth.com - Tacar sonraí de ghrianghraif ón aer agus radharc sráide (Fuarthas rochtain air 12/11/24)

www.bingmaps.com - Tacar sonraí de ghrianghraif ón aer (Fuarthas rochtain air 13/08/24)

www.logainm.ie - Bunachar Logainmneacha na hÉireann (An Roinn Ealaíon, Cultúir agus Gaeltachta) (Fuarthas rochtain air 12/11/24)

www.libraryireland.com/IrishPlaceNames/Contents - Irish Local Names Explained, P. W Joyce (1860) (Fuarthas rochtain air 13/08/24)

<http://www.mooregroup.ie/2015/04/3933/> - Tochailt Thír Oileáin (Fuarthas rochtain air 12/11/24)

<https://ich.unesco.org/en/lists> - Liostaí UNESCO d'Oidhreacht Chultúrtha Dholáimhsithe (Fuarthas rochtain air 07/02/25)